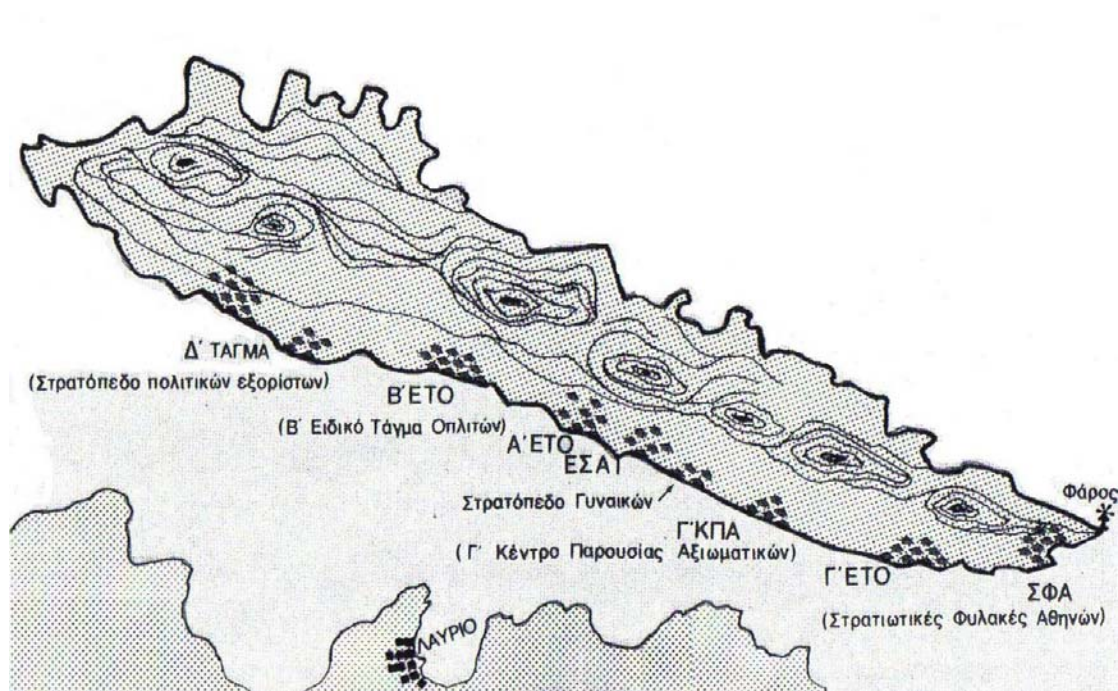

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*Οικισμοί, κτίσματα και εγκαταστάσεις της Μακρονήσου.
Αποτυπώσεις, καταγραφές τρόποι διαχείρισης και προτάσεις
ανάδειξης της Μακρονήσου ως τόπου Ιστορικής μνήμης.*

Σπουδαστές: **Βαρύτης Νικόλαος**

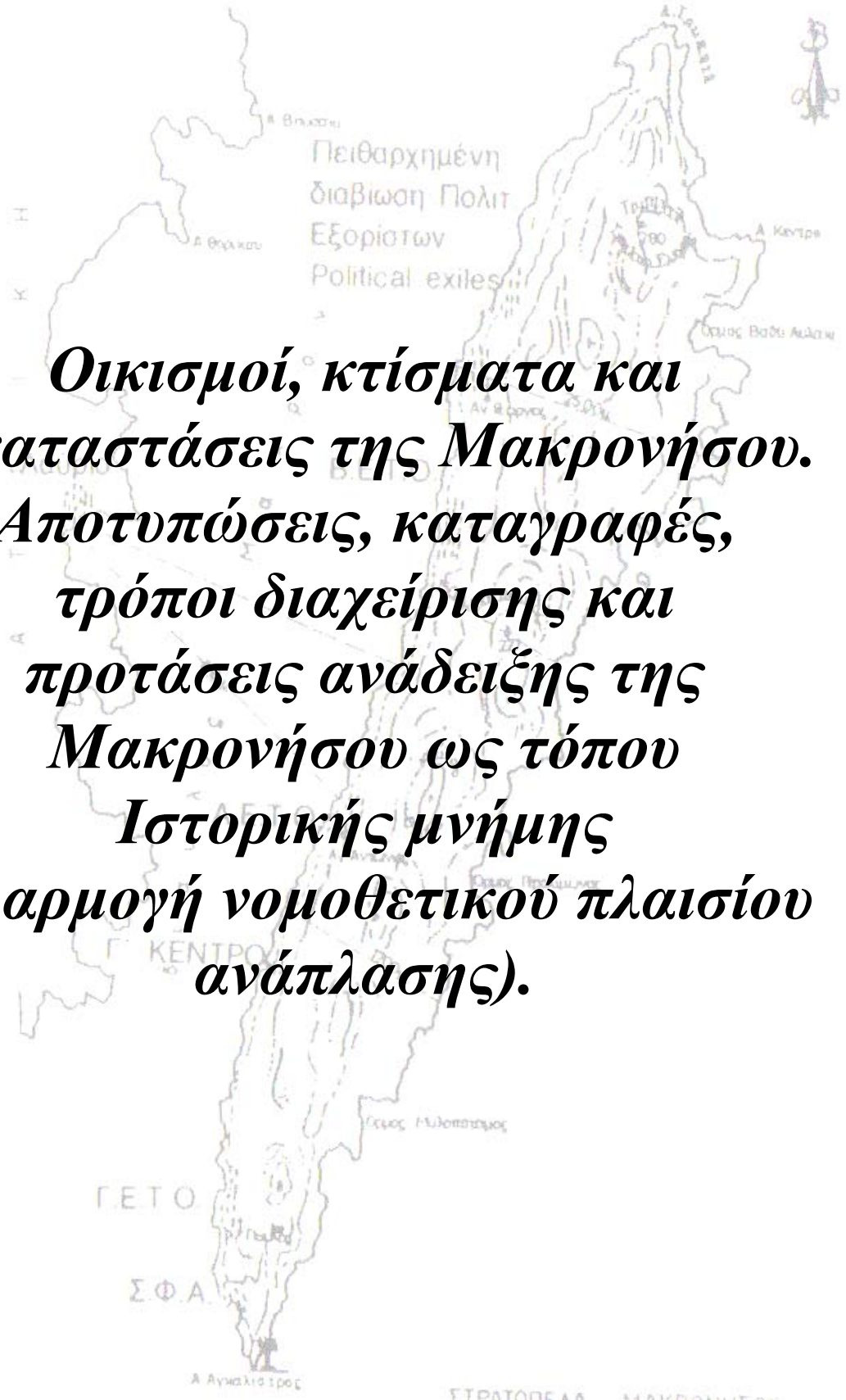
Γάτας Χρήστος

Εισήγηση – Επίβλεψη: **Βαρελίδης Γ. Κ.**

Δρ. Αρχιτέκτον Μηχανικός – Πολεοδόμος Ε.Μ.Π.

Καθηγητής Α.Τ.Ε.Ι. ΠΕΙΡΑΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2008

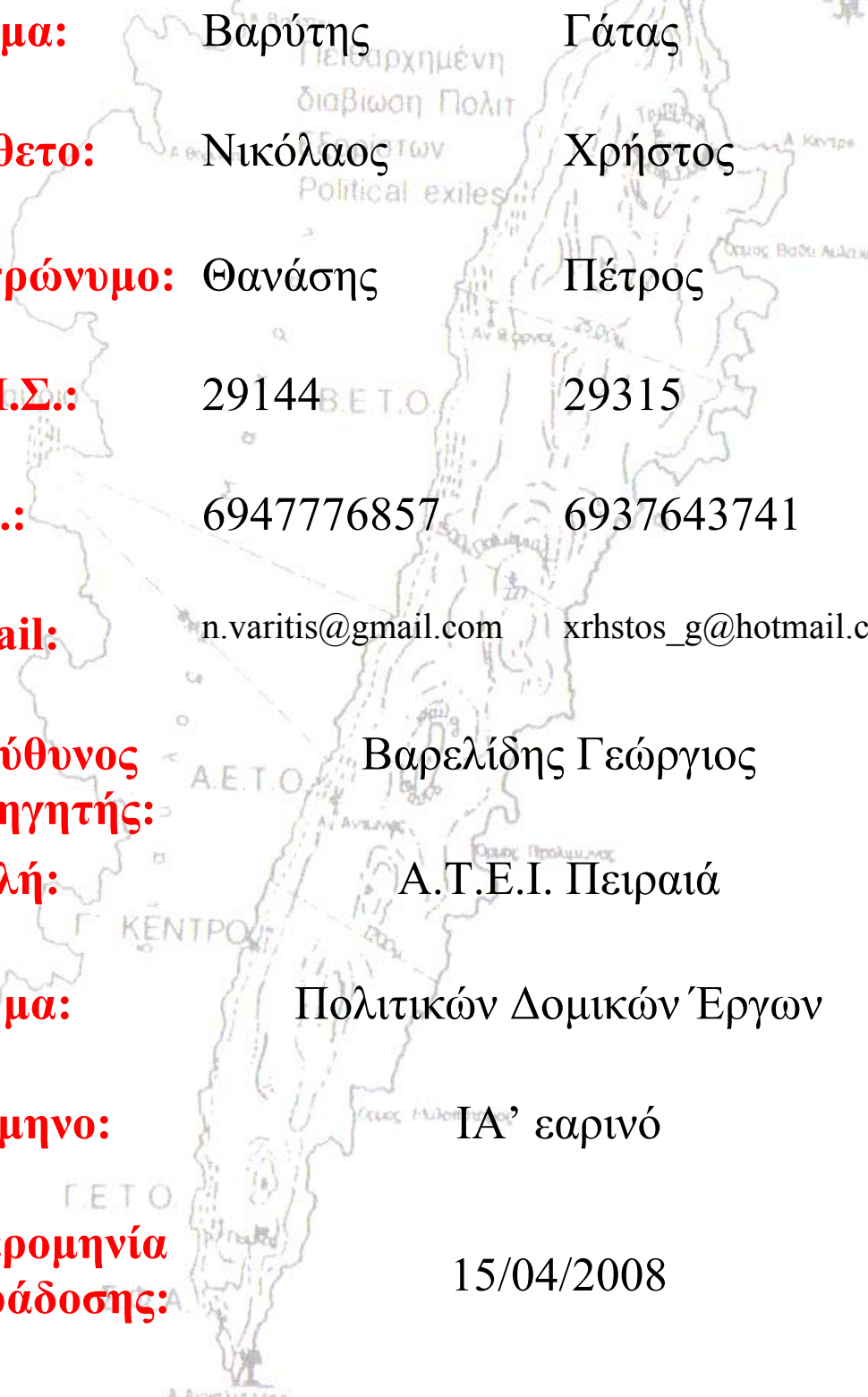

***Οικισμοί, κτίσματα και
εγκαταστάσεις της Μακρονήσου.
Αποτυπώσεις, καταγραφές,
τρόποι διαχείρισης και
προτάσεις ανάδειξης της
Μακρονήσου ως τόπου
Ιστορικής μνήμης
(εφαρμογή νομοθετικού πλαισίου
ανάπλασης).***

ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΑ ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΥ

Αθήνα 15/04/2008

Στοιχεία Φοιτητών

Όνομα: Βαρύτης Γάτας

Επίθετο: Νικόλαος Χρήστος

Πατρώνυμο: Θανάσης Πέτρος

Α.Μ.Σ.: 29144 29315

Τηλ.: 6947776857 6937643741

e-mail: n.varitis@gmail.com xrhstos_g@hotmail.com

**Υπεύθυνος
καθηγητής:** Βαρελίδης Γεώργιος

Σχολή: Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά

Τμήμα: Πολιτικών Δομικών Έργων

Εξάμηνο: ΙΑ' εαρινό

**Ημερομηνία
Παράδοσης:** 15/04/2008

Υπογραφές:

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η κήρυξη της Μακρονήσου ως ιστορικού τόπου από το Υπουργείο Πολιτισμού και η πρόταση του Υπουργείου Χωροταξίας για ένταξή της στον κατάλογο των Μεσογειακών ιστορικών τόπων, αποτελούν τα πρώτα βήματα της πολιτείας για την διάσωση ενός ιστορικού τόπου συνδεδεμένου με ένα κομμάτι της νεότερης Ελληνικής ιστορίας που για πολλά χρόνια αποσιωπήθηκε.

Η ιστορία της Μακρονήσου γράφτηκε από αυτούς που έζησαν, βασανίστηκαν ή και που δολοφονήθηκαν εκεί. Οι άνθρωποι, που έκαναν την ιστορία της, σιγά-σιγά φεύγουν από την ζωή. Σήμερα πολλοί από τους νεότερους αγνοούν την ιστορία της Μακρονήσου και λίγοι την έχουν επισκεφθεί.

Στις επόμενες σελίδες τις πτυχιακής αυτής εργασίας επιχειρείται να ανιχνευθεί η ιστορία της Μακρονήσου, μέσα από τα ερείπια όλων των στρατοπέδων κυρίως στο Α'ΕΤΟ κι από τα ιστορικά κείμενα και μαρτυρίες που φανερώνουν τον ιδεολογικό καταναγκασμό και τη βία που επικρατούσε εκεί κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο. Επίσης γίνεται αποτύπωση ενός κτιρίου στο Α'Ε.Τ.Ο. και μερικές προτάσεις, σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο ανάπλασης, ανάδειξης του νησιού αυτού ως Ιστορικός τόπος.

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον καθηγητή του τμήματος Πολιτικών Δομικών Έργων του Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά κ. Βαρελίδη για την επιλογή του θέματος αυτού και την εμπιστοσύνη που μας έδειξε. Επίσης ευχαριστούμε τις βιβλιοθήκες του Κ.Κ.Ε. και του ΠΑΝΤΕΙΟΥ Πανεπιστημίου, για τα βιβλία που μας δάνεισε, όλες τις κρατικές υπηρεσίες για τα στοιχεία που μας έδωσαν και όλους όσους με οποιονδήποτε τρόπο μας βοήθησαν στην πραγματοποίηση αυτής της πτυχιακής εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1. Εισαγωγή.....	7
1.1 Αντικείμενο της μελέτης.....	8
1.2 Η γεωγραφική θέση της Μακρονήσου.....	8
1.3 Ιστορικά στοιχεία και η προέλευση του ονόματος του νησιού.....	10
1.4 Η πρόσβαση στο νησί σήμερα.....	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2. Αποφάσεις και Προεδρικά Διατάγματα για την κήρυξη της Μακρονήσου ως ιστορικού τόπου και αποφάσεις για την προστασία του νησιού αυτού.....	16
2.1 Απόφαση κήρυξης της Μακρονήσου ως ιστορικού τόπου.....	17
2.2 Το πόρισμα της πρώτης ημερίδας (28.04.1993) για την προστασία και την ανάδειξη του ιστορικού τόπου της Μακρονήσου.....	19
2.3 Προεδρικό Διάταγμα χρήσεων Γης για την Μακρόνησο.....	26
2.4 Απόφαση για την συγκρότηση ομάδας εργασίας για την διαμόρφωση προγράμματος παρεμβάσεων για την προστασία και την ανάδειξη του ιστορικού τόπου της Μακρονήσου.....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3. Υποδομές και Διοικητική οργάνωση της Μακρονήσου ως τόπου εξορίας πολιτικών κρατουμένων.....	35
3.1 Στρατόπεδα που υπήρχαν στο νησί.....	36
3.2 Κοινά χαρακτηριστικά των στρατοπέδων.....	43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4. Η Μακρόνησος ως τόπος ιστορικής μνήμης (από περίοδο μεταπολίτευσης έως σήμερα).....	46
4.1 Το κολαστήριο της Μακρονήσου.....	47
4.2 Το κλίμα της εποχής των διωγμών μετά τον εμφύλιο.....	47

4.3 ΠΕΚΑΜ, ίδρυση και κύριοι σκοποί της.....	48
4.4 Επίσκεψη Βασιλέων και υποδοχή εξορίστων.....	50
4.5 Η κατάσταση στην Ελλάδα και τα ξένα Μ.Μ.Ε. που στρέφουν τα μάτια τους στην Μακρόνησο.....	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5. Καταγραφή και αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης των κτιριακών υποδομών.....	54
5.1 Τοπογραφικοί χάρτες της Μακρονήσου υπό κλίμακα 1:5000 οι οποίοι χορηγήθηκαν από την Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού (Γ.Υ.Σ.).....	55
5.2 Α'ΕΤΟ ιστορικά στοιχεία και εγκαταστάσεις στο στρατόπεδο.....	58
5.3 Α'ΕΤΟ η σημερινή εικόνα του στρατοπέδου (φωτογραφικό υλικό).....	62
5.4 Αποτύπωση του παρασκευαστηρίου λεμονάδας, στο Α'ΕΤΟ.....	72

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

6. Προτάσεις.....	87
6.1 Προτάσεις οργάνωσης του χώρου της Μακρονήσου και ένταξή της στον ευρύτερο χώρο.....	88
6.2 Χωροθέτηση των χρήσεων και των δραστηριοτήτων, συμβάντων με τον Ιστορικό Τόπο και τις ιδιομορφίες του φυσικού του τοπίου.....	89
6.3 Αποφυγή χωροθέτησης μη συμβατών δραστηριοτήτων.....	90

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ^(*)	93
---	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	94
-------------------	----

1.1 Αντικείμενο της μελέτης.

Το αντικείμενο της μελέτης της πτυχιακής αυτής εργασίας είναι να αποτυπωθεί και να καταγραφούν κτίρια και υποδομές καθώς και η χρησιμότητά τους, ως την σημερινή εικόνα της Μακρονήσου στο Α'ΕΤΟ, η οποία αν και με τα εκάστοτε Προεδρικά Διατάγματα για την κύρηξη του νησιού αυτού ως τόπου ιστορικής μνήμης και με τις διάφορες παρεμβάσεις που έγιναν, δεν κατάφεραν να εμποδίσουν τους καταπατητές του νησιού, οι οποίοι ανενόχλητοι καταστρέφουν με οποιονδήποτε τρόπο τα ιστορικά μισογκρεμισμένα κτίρια, είτε περιφράζοντας κτίρια ως στάβλους ζώων, είτε δημιουργώντας αυθαίρετα κτίσματα. Γίνετε λοιπόν μια προσπάθεια με τις προτάσεις μας και σύμφωνα με το νομοθετικό πλαίσιο ανάπλασης του νησιού αυτού, ώστε τέτοιου είδους φαινόμενα να εξαλειφθούν.

1.2 Η γεωγραφική θέση της Μακρονήσου.

Η Μακρόνησος είναι μια στενόμακρη νησίδα, που απέχει πέντε μόλις χιλιόμετρα από το Λαύριο ή περίπου δυόμιση ναυτικά μίλια. Το μήκος της από Βορρά προς Νότο φτάνει περίπου τα ένδεκα χιλιόμετρα και το πλάτος της στο μέσον τα δύο χιλιόμετρα περίπου. Η συνολική έκταση δεν ξεπερνά τα δεκαοκτώ τετραγωνικά χιλιόμετρα, δηλαδή δεκαοκτώ χιλιάδες στρέμματα (18.427 τ.χλμ.). Είναι ένα νησί διαστάσεων 13,5 χιλιομέτρων μήκος επί 1,5 χιλιόμετρο πλάτος. Σχεδόν στο μέσο του πλάτους, περνά μια κορυφογραμμή, που κυμαίνεται από 200 μέχρι 280 μέτρα, στα ψηλότερα σημεία της. Η κορυφογραμμή διαχωρίζει την ανατολική πλευρά, με τις πιο ισχυρές κλίσεις, που φθάνουν μέχρι και 60%, και πανέμορφους κολπίσκους, από τη δυτική πλευρά, όπου οι κλίσεις δεν ξεπερνούν το 30% και ακτή δεν έχει πολλές διακυμάνσεις.

Το μήκος της ακτογραμμής φθάνει τα 37 χλμ., ενώ ο πληθυσμός της είναι πέντε κάτοικοι. Υπάγεται διοικητικά στην κοινότητα Κορησσίας της Κέας του Νομού Κυκλάδων, ουσιαστικά όμως και κυρίως ιστορικά και γεωλογικά, συνδέεται άμεσα με την πόλη του Λαυρίου αλλά και γενικότερα σαν ιστορικός τόπος με ολόκληρη την Ελλάδα.

Νησί άγονο, άνυδρο, άδενδρο, ακατοίκητο. Τα ελάχιστα δέντρα που υπάρχουν σήμερα, κυρίως στο χώρο του Α'ΕΤΟ, φυτεύτηκαν από τους κρατούμενους.

Σε δύο - τρία σημεία του νησιού ανοίχτηκαν πηγάδια μα το νερό που βγαίνει είναι γλυφό, το νησί αυτό θεωρείτε άνυδρο. Η δυτική πλευρά, όπου βρίσκονται και όλα τα Στρατόπεδα, έχει ακτή δαντελωτή με μικρούς κόλπους και σε μερικά σημεία μικρές αμμουδιές. Σ' αυτή τη δυτική πλευρά υπολογίζεται ότι «φιλοξενήθηκαν» συνολικά όλα αυτά τα χρόνια 100.000 άνθρωποι. Από αυτούς, εκείνοι που πήγαν για «αναμόρφωση» και δεν την αφομοίωσαν, έμειναν για όλο το διάστημα της παραμονής τους, για κάποια χρόνια, κάτω από αντίσκηνα.

Η ανατολική πλευρά είναι ουσιαστικά απότομη και απόκρημνη, χωρίς δυνατότητα πρόσβασης σε σκάφη, εκτός από ένα σημείο στα βορειοανατολικά όπου έχει εγκατασταθεί παράνομα μια επιχείρηση ιχθυοκαλλιέργειας. Όλος ο κορμός του νησιού από Βορρά προς Νότο είναι ορεινός με ανώτερο ύψος περίπου τριακόσια μέτρα, το νησί δέρνεται από ισχυρούς ανέμους χειμώνα - καλοκαίρι. Με πολλή υγρασία, είναι εντελώς αφιλόξενο για επιβίωση ζωικού κόσμου. Μόνο κάποια αποδημητικά πουλιά σταματούν στο νησί αυτό, περνώντας για το μακρινό ταξίδι τους. Αφθονούν στο νησί τα τρωκτικά και τα ερπετά, όπως τα ποντίκια, τα φίδια και οι σκορπιοί.

Αυτός ο τόπος είναι «ιδανικός» για την εξόντωση όλων των πολιτικών αντιπάλων.

Εικόνα 1^η: Ανατολική πλευρά του νησιού, σχεδόν αδιάβατη.

1.3 Ιστορικά στοιχεία και η προέλευση του ονόματος του νησιού.

Το νησί είναι γνωστό από την αρχαιότητα με την ονομασία Κρανάη, σήμερα ονομάζεται Μακρόνησος που πήρε το όνομά της από το χαρακτηριστικό επίμηκες σχήμα του νησιού. Το νησί της Ελένης ή απλά Ελένη είναι μία δεύτερη ονομασία η οποία είχε δοθεί, ο Όμηρος αναφέρει ότι στο νησί αυτό σταμάτησε ο Πάρις με την ωραία Ελένη πηγαίνοντας στην Τροία, που την είχε κρύψει σε μια σπηλιά στην βόρεια πλευρά του νησιού. Επίσης στο βορειοδυτικό τμήμα αυτού του νησιού υπάρχει μια σπηλιά που φέρει το όνομα της Ελένης.

Στο υπέδαφος, που είναι συνέχεια του χώρου του Λαυρίου, στην αρχαιότητα λειτουργούσαν ορυχεία, στο βορειοδυτικό μέρος του νησιού υπάρχουν ευρήματα από την παλαιολιθική εποχή. Από ό, τι είναι γνωστό, στους πρόσφατους χρόνους το νησί χρησιμοποιήθηκε σαν τόπος κράτησης αιχμαλώτων Τούρκων και Βουλγάρων κατά τους βαλκανικούς πολέμους του 1912 - 1913. Οι περισσότεροι από αυτούς είχαν αφήσει εκεί τα κόκαλά τους.

Το 1922 με τη Μικρασιατική καταστροφή, η Μακρόνησος χρησιμοποιήθηκε ως λοιμοκαθακτήριο για δέκα πέντε χιλιάδες πρόσφυγες από τον Πόντο, από τους οποίους οι δώδεκα χιλιάδες εξοντώθηκαν από αρρώστιες όπως τον τύφο και την χολέρα. Μαζί τους πέθαναν επίσης και δεκατρείς από τους δεκαπέντε συνολικά γιατρούς που τους νοσήλευαν.

Οι πρώτες μεταγωγές κρατουμένων στην Μακρόνησο άρχισαν στα μέσα του 1947 και συνεχίστηκαν με ταχύτατους ρυθμούς. Συγκροτήθηκαν το 1^ο Ειδικό Τάγμα Οπλιτών, Α'ΕΤΟ, και εκατέρωθεν, το Β'ΕΤΟ και Γ'ΕΤΟ. Ακόμα, το 3^ο Τάγμα Αξιωματικών, μικρής χρονικής διάρκειας. Μέχρι τα μέσα του 1948, είχαν μεταφερθεί στο κακοτράχαλο βόρειο άκρο του νησιού οι απανταχού πολιτικοί εξόριστοι, που συγκρότησαν το στρατόπεδο πειθαρχημένης διαβίωσης ή στρατόπεδο πολιτικών εξορίστων.

Ενώ στο ίδιο διάστημα μεταφέρθηκαν, εντελώς νότια, οι στρατιωτικές φυλακές Αθηνών, οι ΣΦΑ, με τους υπόδικους των στρατοδικείων.

Αργότερα τον Γενάρη του 1950, όταν όλα τα άλλα μέσα πίεσης είχαν δοκιμασθεί, μετέφεραν τις γυναίκες εξόριστες από το Τρίκερι. Αν και οι γυναίκες έμειναν στο νησί αυτό μόνο 8-9 μήνες, δοκιμάστηκαν κι αυτές, σε όλα τα στάδια της καταπίεσης, της αγριότητας και της απανθρωπιάς. Έζησαν κάτω από την διοίκηση του Α'ΕΤΟ, σε σκηνές, νοτιότερα από αυτό, εκεί που σήμερα φαίνετε ένας κυκλικός

περίβολος. Στη διοίκηση του Α'ΕΤΟ υπαγόταν και το ΕΣΑΙ (Ειδικό Σχολείο Αναμορφώσεως Ιδιωτών).

Τα στρατόπεδα αναπτύχθηκαν κατά μήκος ενός δρόμου που διέτρεχε όλη την δυτική πλευρά του νησιού. Αποτελέσαν μικρές αυτόνομες πολιτείες, που απείχαν μέχρι 4 χιλιόμετρα η μια από την άλλη, και τις οποίες οριοθετούσαν πυκνές και αλληπάλληλες σειρές συρματοπλεγμάτων, με πυκνά φυλάκια περιμετρικά (βλέπετε φωτογραφίες των φυλακίων στις επόμενες σελίδες) αλλά και σε όλο το μήκος της κορυφογραμμής. Έτσι, η οποιαδήποτε επαφή των κρατουμένων διαφορετικών στρατοπέδων ήταν αδύνατη (Ν. Μάργαρης, Ιστορία της Μακρονήσου τόμος Α', Αθήνα 1966).

Εικόνα 2^η: Στρατιωτικό φυλάκιο, πυροβολείο, στην κορυφογραμμή του νησιού.

Εικόνα 3^η: Στρατιωτικό φυλάκιο, πυροβολείο, στο Α'ΕΤΟ.

Εικόνα 4^η: Στρατιωτικό φυλάκιο, πυροβολείο, στο Α'ΕΤΟ (άλλη όψη).

Εικόνα 5^η: Στρατιωτικό φυλάκιο όπου έμειναν οι φαντάροι για την αλλαγή της φρουράς στο Α'ΕΤΟ.

Είναι γνωστό ότι, μετά την κατάρρευση του μύθου της εθνικής αναβάθμισης και την κατάργηση της Μακρονήσου ως τόπου εξορίας, η πολιτεία οργάνωσε εργολαβία καταστροφής των κτιρίων, με σπάσιμο των πλακών τους, αποξήλωση κουφωμάτων κ.λπ., όπως και είναι μέχρι σήμερα, ερείπια.

Κύριος στόχος τους ήταν η εξαφάνιση των κτιρίων και της χρήσης τους, αλλά κυρίως του υπέρμετρου μόχθου, που κάτω από απάνθρωπες ψυχολογικές, βιολογικές και καιρικές συνθήκες είχε καταβληθεί. (Φίλιππος Ηλιού "Η μνήμη της ιστορίας και η αμνησία των εθνών").

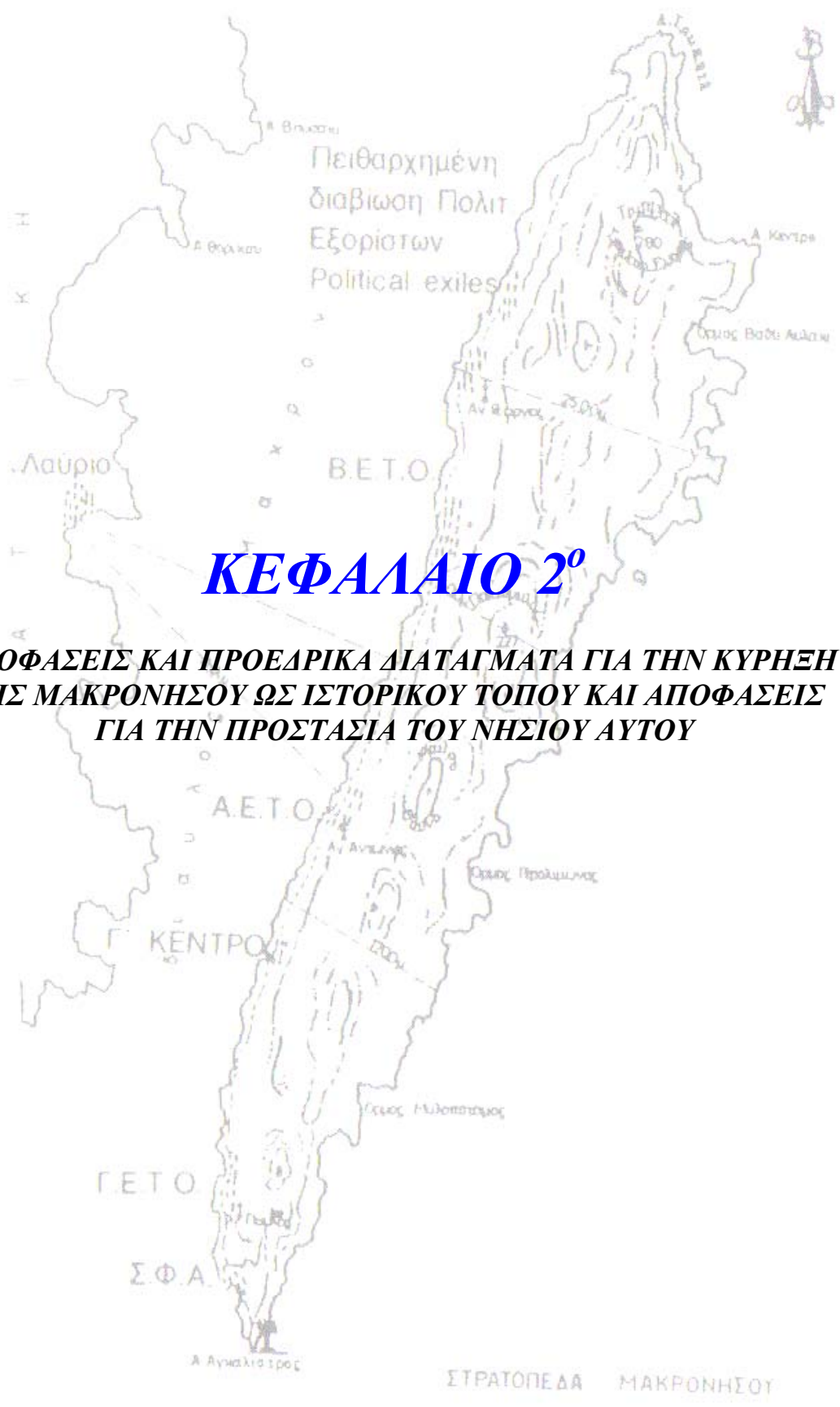
1.4 Η πρόσβαση στο νησί σήμερα.

Από το 1988, τότε που είχε ιδρυθεί η ΠΕΚΑΜ, οργανώνει μέσα στον Μάη με πλοίο από τον Πειραιά, που χορηγείται δωρεάν, εκδρομή – προσκύνημα στο Μακρονήσι, με επιστροφή από το νησί την ίδια ημέρα.

Όσοι όμως επιθυμούν μεμονωμένα ή κατά ομάδες ή και κατά παρέες, μπορούν να πάνε μέσω του Λαυρίου και εφόσον όμως το επιτρέπουν οι καιρικές συνθήκες, να επισκεφτούν το μαρτυρικό αυτό νησί. Τα λεωφορεία των ΚΤΕΛ της Αττικής για το Λαύριο αναχωρούν από το Πεδίο του Άρεως (Λεωφόρος Αλεξάνδρας και Πατησίων, το τηλέφωνο των ΚΤΕΛ είναι 210-8230179). Από το Λαύριο προς το Μακρονήσι υπάρχουν πολλά καΐκια που εκτελούν το δρομολόγιο αυτό μόνο με μίσθωση, πρέπει όμως να προηγηθεί κάποια συμφωνία (πληροφορίες για τα τηλέφωνα των καϊκιών αναγράφονται στο λιμάνι σε καντίνες και στο τοπικό λιμεναρχείο του Λαυρίου). Οι επισκέπτες πρέπει να είναι εφοδιασμένοι τουλάχιστον με νερό αφού το νησί είναι άνυδρο. Τα καΐκια μπορούν να πιάσουν στο Α'ΕΤΟ, όπου και υπάρχει μια προβλήτα σε καλή, σχετικά, κατάσταση, στον όρμο της ΣΦΑ, στον όρμο του Γ'ΕΤΟ και με αρκετή όμως, δυσκολία, στον όρμο του Β'ΕΤΟ και στο Στρατόπεδο Εξόριστων, που πολλοί, κατοπινά το ονόμασαν Δ' Τάγμα.

Όλα τα Στρατόπεδα συνδέονται μεταξύ τους με έναν χωματόδρομο, ο οποίος επισκευάστηκε πρόσφατα, χωρίς να αλλάξει βέβαια η αρχική του φυσιογνωμία. Στον δρόμο αυτόν μπορείτε να κυκλοφορήσετε με μηχανάκια και με μικρά αυτοκίνητα.

Ο σημερινός επισκέπτης εκπλήσσεται από τις χιλιάδες μικρών και μεγάλων ερειπωμένων κτιρίων, τα οποία βλέπει στη θέση στρατοπέδων, σε μερικά των οποίων σώζονται μόνο τα δάπεδά τους. Για τα περισσότερα από αυτά είναι αδύνατον να αναγνωριστεί ο αρχικός τους όγκος και η χρήση τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΡΗΞΗ ΤΗΣ ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΥ ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΤΟΠΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΑΥΤΟΥ

2.1 Απόφαση κήρυξης της Μακρονήσου ως ιστορικού τόπου.

Αθήνα 16 Μαΐου 1989

Αριθμ. πρωτ. ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/1285/24225

ΘΕΜΑ: Χαρακτηρισμός ως ιστορικού τόπου ολόκληρου τού νησιού της Μακρονήσου καθώς και ως ιστορικών διατηρητέων μνημείων όλων των κτιρίων των στρατοπέδων τού νησιού.

ΑΠΟΦΑΣΗ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις:

- α) τού Ν. 1558/85 «περί Κυβέρνησης και Κυβερνητικών Όργάνων» πού δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 137/τ. Α./26-7-85
- β) τού άρθρου 52 τού Ν. 5351/1932 «περί αρχαιοτήτων»
- γ) τού Ν. 1469/50 «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων τού 1830»
- δ) τού Π.Δ. 941/77 «περί Όργανισμού τού ΥΠΠΟ».

2. Το Π.Δ. 161/26-4-84 (ΦΕΚ 54/Α/30-4-84) «περί ανακατανομής αρμοδιοτήτων των υπουργείων ΥΠΠΕ - ΥΧΟΠ».

3. Τα στοιχεία τού φακέλου.

4. Την ομόφωνη γνωμοδότηση τού Κεντρικού Συμβουλίου με αριθμό 9/20-4-89.

Αποφασίζουμε:

Χαρακτηρίζουμε ως ιστορικό τόπο, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1469/50 «Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830», ολόκληρο το νησί της Μακρονήσου, γιατί έχει σημαδέψει την ιστορία της νεότερης Ελλάδας, γιατί αποτελεί χώρο μνήμης όχι μόνο γι' αυτούς που έζησαν όλη τη φρικαλεότητα της περιόδου 1946 - 1953, αλλά για όλους τους Έλληνες, και κυρίως για τις νέες γενιές, γιατί αποτελεί σύμβολο καταδίκης του εμφυλίου πολέμου, όλων των βασανιστηρίων και κάθε καταπίεσης από οπουδήποτε προερχομένης, βωμό ελευθερίας της σκέψης και των ιδεών.

Χαρακτηρίζουμε επίσης με τον ίδιο νόμο ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία όλα τα κτίρια των στρατοπέδων της Μακρονήσου, γιατί πολλά από αυτά κτίστηκαν από τους ίδιους τους κρατούμενους, μέσα στα οποία έζησαν κάτω από τις γνωστές συνθήκες και τα οποία χαρακτηρίζουν την εποχή στο συγκεκριμένο χώρο και την ιστορία του.

Η υπουργός

ΜΕΛΙΝΑ ΜΕΡΚΟΥΡΗ

2.2 Το πόρισμα της πρώτης ημερίδας (28.04.1993) για την προστασία και την ανάδειξη του ιστορικού τόπου της Μακρονήσου.

Στις 28 Απριλίου του 1993 οργανώθηκε Ημερίδα με θέμα «την προστασία και την ανάδειξη του ιστορικού τόπου της Μακρονήσου». Συνδιοργανωτές ήταν το Έθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (Ε.Μ.Π.), το Τεχνικό Έπιμελητήριο Ελλάδας (Τ.Ε.Ε.), ή Πανελλήνια Ένωση Κρατούμενων Αγωνιστών Μακρονήσου (Π.Ε.Κ.Α.Μ.), ο ΣΑΔΑΣ - Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων και το Ελληνικό Τμήμα του ICOMOS.

Παρευρέθηκαν ένας μεγάλος αριθμός Μακρονησιωτών, βουλευτές, εκπρόσωποι κομμάτων και επιστημονικών φορέων, καθηγητές του Ε.Μ.Π. και του Πανεπιστημίου, δήμαρχοι, πρόεδροι κοινοτήτων και πλήθος κόσμου όλων των ηλικιών. Μέσα σ' ένα γενικό κλίμα μνήμης και συγκίνησης, κυριάρχησε ο προβληματισμός για τις αναγκαίες θετικές κινήσεις ώστε να επιτευχθεί ή διατήρηση του χώρου και ή ανάδειξη του ιστορικού και συμβολικού του χαρακτήρα.

Από τα στοιχεία που υπήρχαν στην έκθεση, ή οποία λειτούργησε στο πλαίσιο της Ημερίδας, από το ενημερωτικό Φυλλάδιο του ICOMOS, από το πόρισμα και τις προτάσεις της διυπουργικής Ομάδας Εργασίας και κυρίως από τις εισηγήσεις πού έγιναν, προκύπτουν οι ακόλουθες διαπιστώσεις:

1. Καθολική είναι η αντίληψη ότι η Μακρόνησος αποτελεί εθνικό μνημείο εξαιρετικής σημασίας για την αυτογνωσία και τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης του λαού μας. Μνημείο με σημαντική απήχηση για τη δύναμη των κοινωνικών ιδανικών και την αντίσταση κατά της βίας. Η μελλοντική οργάνωση του χώρου και η χωροθέτηση των χρήσεων έχουν μεγάλη σημασία για τη λειτουργία του μνημείου.
2. Η Μακρόνησος, που λειτούργησε και μετά τη λήξη του εμφύλιου πολέμου, υπέστη μετά την εγκατάλειψή της, το 1961, πολλές καταστροφές. Πρόθεση της πολιτείας ήταν τότε ή εξάλειψη των χώρων των στρατοπέδων, αυτών των χώρων «απαίσιας μνήμης». Για το σκοπό αυτό έγινε δημοπρασία για την αποξήλωση και τη μεταφορά των χρήσιμων δομικών υλικών, που μετέβαλε τα στρατόπεδα σε ερειπωμένες πολιτείες.

3. Η κήρυξη της Μακρονήσου ως ιστορικού τόπου και όλων των κτιρίων των στρατοπέδων ως διατηρητέων, πού έγινε το 1989 από την τότε Υπουργό Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη, αποτελεί δικαίωση της ιστορίας. όπως τονίστηκε, «τα μνημεία με την ιστορία τους συμβάλλουν στην ενεργοποίηση της ιστορικής μνήμης, ενώ τα μνημεία χωρίς την ιστορία τους είναι βουβά».

4. Ο χρόνος και η αυθαίρετη επαναχρησιμοποίηση ορισμένων χώρων, στη συνέχεια, για σταβλισμό ζώων η για κατοικία, συντελούν στη φθορά και την αλλοίωση του χαρακτήρα των κτιρίων πού έχουν απομείνει. Η κατά μεγάλα διαστήματα στο παρελθόν και συνεχιζόμενη μέχρι σήμερα μετατροπή του νησιού σε βοσκότοπο προκαλεί την πλήρη υποβάθμιση της χλωρίδας. Όλα τα προαναφερθέντα προβλήματα, σε συνδυασμό και με την αυθαίρετη δόμηση, πού έχει ήδη αρχίσει να εμφανίζεται στο νησί, καθιστούν δύσκολο το έργο της διάσωσης και της αποκατάστασης των χώρων των στρατοπέδων και εμποδίζουν την ανάδειξή του ως ιστορικού τόπου.

5. Η σημερινή κατάσταση στο νησί μπορεί να περιγραφεί ως έξης:

Με την κήρυξη και τη συγκρότηση της Ομάδας Εργασίας από τα δύο συναρμόδια υπουργεία, ΥΠΠΟ και ΥΠΕΧΩΔΕ, με τη συμμετοχή εκπροσώπων της ΠΕΚΑΜ, του ΤΕΕ, του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ και του ICOMOS, αρχίζει μια νέα εποχή πού χαρακτηρίζεται από δύο αντίστροφα και αλληλοσυγκρουόμενα ρεύματα: από τη μια υπάρχει η Ομάδα Εργασίας με συνεχείς ενέργειες προς τις αρμόδιες αρχές για την αποβολή των βοσκών, για την εξασφάλιση χρημάτων (ήδη η Μακρόνησος είναι σε πρόγραμμα των ΣΠΑ με το ποσό των 50 εκατομμυρίων δρχ.), για τις σωστικές παρεμβάσεις σ' ετοιμόρροπα κτίρια, για τη βελτίωση των προσπελάσεων στο νησί και για την αποτροπή εγκατάστασης νέων λειτουργιών. Από την άλλη, με ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον, υπάρχουν οι επίδοξοι διεκδικητές και χρήστες του νησιού με τ' αυθαίρετα κτίσματα, με την αυθαίρετη διάνοιξη δρόμων και με τη χερσαία εγκατάσταση της ιχθυοκαλλιέργειας στον κόλπο του Γερολιμιώνα. Εξάλλου η άδεια σε канаδική εταιρεία για ορυκτολογική έρευνα και οι ασφυκτικές πιέσεις για εγκατάσταση κι άλλων ιχθυοκαλλιεργειών παραβιάζουν τη θεσμοθετημένη από την πολιτεία προστασία τού νησιού.

6. Ως προς τις μελλοντικές τάσεις επισημαίνονται τα εξής: Οι πιέσεις για οικιστική επέκταση της πρωτεύουσας προς τα Μεσόγεια και τις νοτιοανατολικές ακτές της Αττικής εντείνονται συνεχώς και θα ενισχυθούν μελλοντικά από τα προγραμματιζόμενα μεγάλα έργα: αεροδρόμιο των Σπάτων, άξονας Ελευσίνας-Σταυρού-Λαυρίου, ανάπτυξη τού λιμανιού τού Λαυρίου. Οι γύρω ακτές της Αττικής έχουν καταληφθεί από εγκαταστάσεις παραθερισμού υψηλών και χαμηλών εισοδημάτων. Οι πιέσεις για εξεύρεση χώρων εγκατάστασης οχλουσών χρήσεων έχουν γίνει ασφυκτικές. Η Μακρόνησος, ως ο τελευταίος μεγάλος άκτιστος χώρος κοντά στην Αττική, αποτελεί πρόκληση, όχι μόνο για επιμέρους καταπατήσεις αλλά και για κατάληψη τού νησιού γενικότερα από χρήσεις κάθε είδους, αν φυσικά δεν γίνει κανενός είδους παρέμβαση άμεσης υλοποίησης προστασίας τόσο από τη μεριά της πολιτείας όσο και από την πλευρά των οργανωμένων κοινωνικών φορέων πού ενδιαφέρονται άμεσα.

Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις αυτές, θεωρείται ότι έχει φτάσει η στιγμή για να αποφασιστούν άμεσα οι σωστές ενέργειες και να θεσπιστούν τα κατάλληλα μέτρα διάσωσης, προστασίας και ανάδειξης τού ιστορικού τόπου της Μακρονήσου. Για το σκοπό αυτό, κρίνεται αναγκαία η προώθηση ενός προγράμματος δράσης με στόχους σύμφωνους με τούς ακόλουθους θεματικούς άξονες:

A'. Ιστορικός Χαρακτήρας του Χώρου.

1. Ανάδειξη του Ιστορικού Χαρακτήρα του Νησιού και ένταξή του στο Πλέγμα των Συναφών Ιστορικών Τόπων του Ελληνικού και Διεθνούς Χώρου.

1.1. Ο τρόπος πού οργανώθηκε και λειτούργησε η Μακρόνησος την καθιερώνουν ως έναν τόπο όπου ασκήθηκε βία από την εξουσία για θέματα ιδεολογίας, πίστης και αρχών σε δεκάδες χιλιάδες κρατουμένους. Η μεταφορά των κρατουμένων όλων των κοινωνικών στρωμάτων στο νησί για λόγους πίστης στις ιδέες τους αλλά και τα αδιαμφισβήτητα γεγονότα πού συνέβησαν εκεί καθιερώνουν τη Μακρόνησο ως ένα σύμβολο αντίστασης κατά της βίας με εμβέλεια εθνική και παγκόσμια.

1.2. Ενταγμένη σ' έναν μεγάλο αριθμό συναφών τόπων, νησιών, φυλακών στον ελληνικό χώρο, κηρυγμένων διατηρητέων η όχι, η Μακρόνησος προτείνεται να λειτουργήσει ως πηγή γνώσης και εθνικής αυτογνωσίας και όχι μόνο ως πηγή αναμνήσεων και τόπος προσκυνήματος.

1.3. Σε οικουμενικό επίπεδο η Μακρόνησος εντάσσεται στο πλέγμα των συναφών στρατοπέδων συγκεντρώσεως, ορισμένα εκ των οποίων σήμερα λειτουργούν ως μνημειακοί μουσειακοί χώροι.

1.4. Η Μακρόνησος είναι τόπος ιδιαίτερα φορτισμένος ιστορικά. Η ιστορία της είναι, βέβαια, η ιστορία των αγωνιστών, κυρίως κομμουνιστών, εκείνων που άντεξαν στον πύρινο κύκλο των βασανιστηρίων «πού κοιμήθηκαν μάγουλο με μάγουλο με το θάνατο». 'Επισημαίνεται, Όμως, η ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης της ιστορίας της για την ανάδειξη των μηχανισμών και κρατικών θεσμών οι οποίοι δημιούργησαν το μοναδικό αυτό στρατόπεδο που λειτούργησε και μετά τη λήξη του πολέμου, αλλά και η μελέτη της ιστορίας του ανθρώπινου δυναμικού θυμάτων και θυτών που έζησαν εκεί. Αξίζει να σημειωθεί, σύμφωνα με την ανακοίνωση της ΠΕΚΑΜ, ότι δεν είναι ακόμα γνωστός ο αριθμός και τα ονόματα των νεκρών. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ιστορική έρευνα είναι η προσέγγιση των αρχείων της Ελλάδας αλλά και άλλων κρατών.

1.5. Τα μνημεία στα οποία έχει αποτυπωθεί η ιστορία της Μακρονήσου έχουν έναν ειδικό χαρακτήρα. Κτίρια για τις λειτουργίες των στρατοπέδων αλλά και χώροι - μνημεία του βασικού παραλογισμού που συνοδεύει την οργανωμένη βία: τόποι απομόνωσης, τόποι βασανιστηρίων, εμβληματικές παραστάσεις ελληνικότητας. Το σημαντικό, όμως, κομμάτι της ιστορίας της «δεν φαίνεται». Είναι οι χιλιάδες σκηνές αλλά και οι χώροι του φυσικού περιβάλλοντος όπου ασκήθηκε η βία, τα βασανιστήρια και οι θάνατοι. Είναι οι χαράδρες, οι σπηλιές και οι πλαγιές.

1.6. Ο ιστορικός χαρακτήρας του νησιού ενισχύεται επίσης από τα αρχαιολογικά ευρήματα (προϊστορικά ίχνη οικισμών, «σπηλιά της Ελένης», αρχαία ορυχεία κ.α.).

B'. Προτάσεις Οργάνωσης Χώρου.

Από την παγκόσμια εμπειρία έχει αποδειχθεί ότι η προστασία και η διαφύλαξη ιστορικών τόπων γίνεται αποτελεσματική όταν συνυπάρχουν συμβατές ως προς αυτούς δραστηριότητες, και ότι οι ιστορικές μνήμες διαφυλάσσονται καλύτερα με τη διείσδυσή τους στην καθημερινή ζωή. Οι προτάσεις για την ένταξη της Μακρονήσου στον ευρύτερο χώρο καθώς και οι συμβατές ή μη δραστηριότητες είναι οι ακόλουθες:

1. Την ένταξη της Μακρονήσου στον Ευρύτερο Χώρο.

2. Χωροθέτηση Χρήσεων και Δραστηριοτήτων Συμβατών με τον Ιστορικό Τόπο και τις Ιδιομορφίες του Φυσικού Τοπίου.

3. Αποφυγή Χωροθέτησης μη Συμβατών Δραστηριοτήτων.

Πρωταρχικός στόχος είναι η προστασία ολόκληρου του νησιού, αιγιαλού και ενδοχώρας, από παρεμβάσεις που θα μπορούσαν να αλλοιώσουν τον ιστορικό του χαρακτήρα και το φυσικό περιβάλλον.

Γ'. Φορέας Μελέτης και Διαχείρισης Έργων και Δραστηριοτήτων στη Μακρονήσο.

Η όλη προσπάθεια εφαρμογής των προγραμματιζόμενων έργων και παρεμβάσεων πρέπει να συντονιστεί από έναν φορέα, ο οποίος θα φροντίζει για την εξεύρεση των απαραίτητων χρηματοδοτήσεων από ελληνικούς ή κοινοτικούς πόρους, για τη διαχείριση των δραστηριοτήτων που θα αναπτυχθούν, καθώς και για την προστασία και τη συντήρηση των έργων. Κρίνεται απαραίτητη η συμμετοχή στο φορέα αυτόν της Κοινότητας Κορησσίας, του Δήμου Λαυρίου, της Περιφέρειας, της ΤΕΔΚΝΑ καθώς και άλλων φορέων, όπως της ΠΕΚΑΜ, του ΣΑΔΑΣ, του ΤΕΕ, του ICOMOS κ.λ.π. Επίσης, είναι απαραίτητο να συνδεθεί με διεθνείς οργανισμούς, όπως η UNESCO κ.α.. Βέβαια, η μορφή του φορέα εφαρμογής και διαχείρισης θα προκύψει ύστερα από εκπόνηση οικονομοτεχνικής μελέτης.

Δ'. Προτεινόμενο Θεσμικό Πλαίσιο.

1. Έκδοση Π.Δ. προστασίας με καθορισμό χρήσεων γης και ζωνών προστασίας.
2. Χαρακτηρισμός και κήρυξη αρχαιολογικών περιοχών.
3. Θεσμοθέτηση δασικών περιοχών.
4. Ένταξη της Μακρονήσου στον κατάλογο των προστατευόμενων στρατοπέδων κατά της βίας, σύμφωνα με πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Ε'. Απαιτούμενες Μελέτες για την Προστασία και την Ανάδειξη της Μακρονήσου.

Θεωρείται αναγκαία η εκπόνηση των ακόλουθων μελετών για την προστασία και την ανάδειξη του νησιού ως ιστορικού τόπου και ως φυσικού τοπίου:

1. Ιστορική έρευνα.

2. Πλήρης χαρτογράφηση του νησιού και ιδιαίτερα του χώρου των στρατοπέδων.
3. Μελέτη προστασίας και ανάδειξης όλων των ιστορικών μνημείων (αρχαίων και νεότερων), ενταγμένη στο πλαίσιο χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.

4. Μελέτες προστασίας και αναβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος:

4.1. Μελέτη αναγνώρισης του φυσικού περιβάλλοντος και των οικοσυστημάτων της Μακρονήσου, και ιδιαίτερα διερεύνηση της ανατολικής πλευράς.

4.2. Μελέτη προστασίας και αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος. Υπάρχει ανάγκη αναγνώρισης και αποκατάστασης της χλωρίδας του νησιού, προστασίας της υφιστάμενης πανίδας και των απειλούμενων ειδών (μεσογειακή φώκια, πτηνά κ.λ.π.).

5. Διεξαγωγή αρχιτεκτονικού διαγωνισμού σε δύο φάσεις:

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη διεξαγωγή αρχιτεκτονικού διαγωνισμού σε δύο φάσεις (ιδεών και προσχεδίων), πού προτείνεται να είναι διεθνής υπό την αιγίδα της UNESCO, αποτελεί η θεσμοθέτηση του προεδρικού διατάγματος προστασίας, καθορισμού χρήσεων γης και ζωνών προστασίας.

ΣΤ. Άμεσες Παρεμβάσεις για τη Διάσωση και την Προστασία της Μακρονήσου.

Θεωρούνται ως άμεσες ενέργειες για την προστασία του νησιού οι ακόλουθες:

1. Η αποκατάσταση του κτιρίου που έχει παραχωρηθεί στην ΠΕΚΑΜ, ώστε να γίνει χώρος εργασίας και συγκέντρωσης αρχαιακού υλικού, πού θα αποτελέσει, σε πρώτη φάση, τον πυρήνα του μελλοντικού μουσείου στη Μακρόνησο.

2. Η δημιουργία ενός μουσείου σε χώρους υφιστάμενων κτιρίων, πού θα αναφέρεται στην ιστορία της Μακρονήσου και πιθανώς και άλλων τόπων εξορίας και θα συμπληρώνεται με το απαραίτητο ιστορικό αρχείο, και χώρους μελετητικών δραστηριοτήτων, συναντήσεων και εργασίας για ιστορικά και κοινωνικά θέματα, πού αφορούν την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες.

3. Η ανέγερση μνημείων στη Μακρόνησο (μνήμης για τους νεκρούς και συμβόλων κατά της βίας).

4. Η σήμανση των χώρων και των κινήσεων για την κατανόηση της λειτουργίας τους, όπως και η διοργάνωση επισκέψεων εκπαιδευτικού χαρακτήρα.

5. Η προώθηση με ταχύτερους ρυθμούς των έργων συντήρησης κτιρίων και κατασκευών.
6. Η απαγόρευση της αυθαίρετης χρήσης των υφιστάμενων κτιρίων.
7. Η απαγόρευση εγκατάστασης νέων ιχθυοκαλλιέργειών και η ανάκληση των πρώτης άδειας για ιχθυοκαλλιέργεια.
8. Η απομάκρυνση των αιγοπροβάτων από το νησί.
9. Η κατεδάφιση των αυθαίρετων κτισμάτων.
10. Η ευαισθητοποίηση τού ελληνικού και ξένου κοινού για την προστασία του ιστορικού τόπου καθώς και η ευαισθητοποίηση της πολιτείας, με παρεμβάσεις στην Βουλή, στο Ευρωκοινοβούλιο, τον Τύπο και τα άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
11. Η έκδοση από το ΤΕΕ ενός τόμου ντοκουμέντων για τη Μακρόνησο.
12. Η ένταξη της Μακρονήσου σε χρηματοδοτικό πρόγραμμα της ΕΟΚ.
13. Η σύσταση φορέα διαχείρισης των άμεσων παρεμβάσεων σε περιφερειακό επίπεδο.
14. Η άμεση προώθηση των προεδρικών διαταγμάτων και των υπουργικών αποφάσεων.

Επισημαίνεται ότι με όσα ανακοινώθηκαν στην Ημερίδα έγινε σαφές ότι η στιγμή είναι κρίσιμη, εκτιμάται ότι η «αυθαιρεσία», με τη γενική έννοια του όρου, θα σημειώσει έκρηξη τα επόμενα χρόνια. Όσα προτάθηκαν πρέπει να υλοποιηθούν τώρα, πριν να είναι αργά.

Η Οργανωτική Επιτροπή.

2.3 Προεδρικό Διάταγμα χρήσεων Γης για την Μακρόνησο.

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Καθορισμός χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης στην εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμού περιοχή της νήσου Μακρονήσου (Ν. Κυκλάδων).

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις των άρθρων 9, 10 (παρ. 2), 11 και 14 του Ν. Δ/τος της 17.7.1923 «Περί σχεδίων πόλεων κ.λ.π.» (Α' 228) όπως μεταγενέστερα τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν.
2. Τις διατάξεις του άρθρου 29Α του Ν. 1558/1985 «Κυβέρνηση και Κυβερνητικά Όργανα» (Α' 154), όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/1992 (Α' 154).
3. Τις διατάξεις του άρθρου 1 (εδ. γ) του Π. Δ/τος 161/1984 «Ανακατανομή αρμοδιοτήτων των Υπουργείων Πολιτισμού και Επιστημών και Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος» (Α' 54).
4. Τα 1174/18.7.1994 και 3654/8.9.1994 έγγραφα του Υπουργείου Πολιτισμού (1η Εφορεία Νεότερων Μνημείων και Β' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων αντίστοιχα).

5. Την 91130/1968/24.11.1994 απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων «Ανάθεση αρμοδιοτήτων στην Υφυπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξία και Δημοσίων Έργων Ελισάβετ Παπαζώη» (Β' 878).

6. Την 259/1994 γνωμοδότηση τού Κεντρικού Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος.

7. Το γεγονός ότι από τις κανονιστικές διατάξεις αυτού τού δ/τος δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος τού κρατικού προϋπολογισμού και του οικείου ΟΤΑ.

8. Τις 256/1995 και 398/1995 γνωμοδοτήσεις του Συμβουλίου Επικρατείας, με πρόταση της Υφυπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Στην εκτός σχεδίου περιοχή της νήσου Μακρονήσου της Κοινότητας Κορησσιάς (Νομού Κυκλάδων), η οποία έχει κηρυχθεί ως ιστορικός τόπος με την ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/1285/24255/16.5.1989 απόφαση Υπουργού Πολιτισμού (Β' 436), καθορίζονται χρήσεις γης και όροι και περιορισμοί δόμησης αυτής κατά Ζώνες Ι, ΙΙ και ΙΙΙ, τα όρια των οποίων φαίνονται με μαύρη εστιγμένη γραμμή στα δύο (2) σχετικά πρωτότυπα διαγράμματα σε κλίμακα 1:10.000, πού θεωρήθηκαν από τον Προϊστάμενο της Δ/νσης Τοπογραφικών Εφαρμογών με την 72160/1995 πράξη του και που αντίτυπα τους σε φωτοσμίκρυνση δημοσιεύονται με το παρόν διάταγμα, όπως στο επόμενο άρθρο.

Άρθρο 2

A.1. Ζώνη Ι.

Η Ζώνη Ι πού βρίσκεται στο δυτικό τμήμα του νησιού περιλαμβάνει τα έξι στρατόπεδα και τον περιβάλλοντα αυτό χώρο και ορίζεται από την κορυφογραμμή του νησιού και τη θάλασσα.

α) Στη Ζώνη αυτή επιτρέπονται οι παρακάτω χρήσεις στα υφιστάμενα κτίρια και μόνο:

- Κτίρια πολιτιστικών εκδηλώσεων, έρευνας - εκπαίδευσης - Κτίρια κοινής ωφελείας, πού εξυπηρετούν αποκλειστικά και μόνο τις ανάγκες των επισκεπτών.

- Ξενώνες σε επιλεγμένα υφιστάμενα κτίρια (για τις ανάγκες παραμονής προσώπων, πού εξυπηρετούν τις επιτρεπόμενες με το παρόν διάταγμα χρήσεις).

- Κατοικία φύλακα.

β) Στη ζώνη αυτή επιτρέπεται η κατασκευή υδατοδεξαμενών, εφόσον αυτές δεν προσβάλλουν άμεσα ή έμμεσα τον χαρακτήρα του ιστορικού τόπου και δεν θίγουν τα διατηρητέα κτίρια, μετά από έγκριση των αρμοδίων Υπηρεσιών του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.

- Επιτρέπεται επίσης τι κατασκευή μικρής κλίμακας προβλητών πού εξυπηρετούν τις ανάγκες των επισκεπτών, προσαρμοζόμενες με το φυσικό περιβάλλον.

γ) Στα υφιστάμενα κτίρια, πού έχουν χαρακτηρισθεί ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία με την αναφερόμενη στο προηγούμενο άρθρο απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, επιτρέπονται μόνο οι εργασίες ενίσχυσης του φέροντα οργανισμού, ανακατασκευής, επισκευής εσωτερικής διαρρύθμισης και λοιπές εργασίες, πού απαιτούνται για την προστασία και ανάδειξη αυτών.

- Επιτρέπεται επίσης τι διαμόρφωση τού περιβάλλοντος αυτά χώρου ως και τι σήμανση των κτιρίων αυτών και του χώρου.

2. Ζώνη II.

Η Ζώνη II περιλαμβάνει το υπόλοιπο ορεινό τμήμα του νησιού και επιτρέπονται μόνο:

α) Την κατασκευή καταφυγίων και ποτιστριών ζώων,

β) Την κατασκευή δικτύου μονοπατιών περιπάτου,

γ) Την μελισσοκομία, χωρίς κτιριακές εγκαταστάσεις, με εναπόθεση μόνο κυψελών και

δ) Την καλλιέργεια φαρμακευτικών φυτών.

3. Ζώνη III

Στην Ζώνη III επιτρέπονται:

α) Την εγκατάσταση κατασκηνώσεων δημοτικών, δημοσίου και φορέων του ευρύτερου δημοσίου τομέα, μετά από έγκριση των αρμοδίων Υπηρεσιών του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων,

β) οι εγκαταστάσεις αθλητικών δραστηριοτήτων (χερσαίων και θαλασσιών χωρίς τη χρήση μηχανικών μέσων) μετά από έγκριση των αρμοδίων Υπηρεσιών Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και

γ) οι περιφράξεις από ξερολιθιά η αργολιθοδομή χωρίς τονισμένους αρμούς, οι οποίες παραμένουν ανεπίχριστες, μέγιστου ύψους ενός μέτρου και είκοσι εκατοστών του μέτρου (1,20 μέτρα). Κατ' εξαίρεση σε περίπτωση μεγάλης κλίσεως του εδάφους, το μέγιστο ύψος της περίφραξης δύναται να φθάσει το ένα μέτρο και ογδόντα εκατοστά του μέτρου (1,80 μέτρα), μετά από έγκριση των αρμοδίων Υπηρεσιών του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων.

Β.1. Σε όλο τον ιστορικό τόπο της Μακρονήσου απαγορεύονται χρήσεις η επεμβάσεις πού μπορεί να αλλοιώσουν τα χαρακτήρα του ιστορικού τόπου και γενικώς οτιδήποτε δεν εξυπηρετεί και δεν αναδεικνύει τον ιστορικό, πολιτιστικό χαρακτήρα του και ότι μπορεί να επιφέρει βλάβη στα διατηρητέα μνημεία και στους αρχαιολογικούς χώρους η ν' αλλοιώσει το φυσικό τοπίο και να επηρεάσει αρνητικά τούς υπάρχοντες βιότοπους.

2. Στις κατά το άρθρο 1 του παρόντος διατάγματος καθοριζόμενες ζώνες απαγορεύεται:

α) Η κατάτμηση γης.

β) Η λατόμευση και η εξόρυξη επιτρεπόμενης μόνο της αναγκαίας, για την λήψη προϊόντων αναστύλωσης των μνημείων του νησιού.

γ) Η ιχθυοκαλλιέργεια, ή κτηνοτροφία, το κυνήγι.

δ) Η εκτέλεση τεχνικών έργων υποδομής, υπερτοπικού χαρακτήρα (εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού, εναπόθεσης και επεξεργασίας στερεών αποβλήτων, λιμενικές εγκαταστάσεις, αεροδρόμια), επιτρεπόμενης μόνο της εκτέλεσης έργων υποδομής πού εξυπηρετούν τις επιτρεπόμενες με το παρόν διάταγμα χρήσεις.

ε) Η τοποθέτηση κάθε είδους διαφημίσεων και φωτεινών επιγραφών.

στ) Η κυκλοφορία οχημάτων, εκτός δύο (2) μόνο ταξί για τις ανάγκες των επισκεπτών.

3. Οποιαδήποτε επέμβαση στα υφιστάμενα διατηρητέα κτίρια γίνεται μετά από γνώμη του αρμοδίου Συμβουλίου Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού.

Γ.1. Υφιστάμενες χρήσεις γης πού δεν προβλέπονται από τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος, απομακρύνονται σε δύο χρόνια μετά τη δημοσίευσή του.

2. Σε περίπτωση καταστρατήγησης ή παραβίασης των επιτρεπόμενων χρήσεων επιβάλλεται η σφράγιση του ακινήτου σύμφωνα με την 44242/2361/1989 Υπουργική απόφαση (Β' 380). Σε περίπτωση υποτροπής η νέα σφράγιση είναι οριστική.

Άρθρο 3

Η ισχύς του παρόντος διατάγματος αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στην Υφυπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Αθήνα, 30 Αυγούστου 1995

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΠΑΠΑΖΩΗ

2.4 Απόφαση για την συγκρότηση ομάδας εργασίας για την διαμόρφωση προγράμματος παρεμβάσεων για την προστασία και την ανάδειξη του ιστορικού τόπου της Μακρονήσου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ
ΤΜΗΜΑ Α' ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Αθήνα 2.4.1990

Αριθμ. Πρωτ.

ΥΠΠΟ/ΔΙΟΙΚ/Λ3/Φ70/15237

ΘΕΜΑ: «Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας».

ΚΟΙΝΗ ΑΠΟΦΑΣΗ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 2 τού Ν. 681/77 «Περί συστάσεως θέσεων προσωπικού και ετέρων τινών διατάξεων αφορωσών εις το ΥΠΠΕ».
2. Τις διατάξεις του Π.Δ. 941/77 «Περί Οργανισμού του ΥΠΠΕ».
3. Την απόφαση αριθμ. 25860/26-4-82 των υπουργών Προεδρίας της

Κυβέρνησης και Πολιτισμού και Επιστημών περί αναμορφώσεως συλλογικών οργάνων γνωμοδοτικής και αποφασιστικής αρμοδιότητας του ΥΠΠΕ κ.λ.π.

4. Τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 19 του Ν.1476/1984 (ΦΕΚ 136Α) «Περί διορισμού σε μόνιμη θέση του προσωπικού με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου του Δημοσίου, των ΝΠΔΔ, των ΟΤΑ και άλλων διατάξεων».
5. Την υπ' αρ. ΔΙΛΑΠ/Γ/1285124225/16-5-89 απόφαση του υπουργού Πολιτισμού ΦΕΚ 436/Β/5-6-89, με την οποία χαρακτηρίστηκε ολόκληρο το νησί της Μακρονήσου ιστορικός τόπος και όλα τα κτίρια των στρατοπέδων του νησιού ιστορικά διατηρητέα μνημεία.
6. Το Π.Δ. 161/1984 (ΦΕΚ 54Ν1984) «Περί ανακατανομής αρμοδιοτήτων του υπουργείου Πολιτισμού και του ΥΠΕΧΩΔΕ κ.λ.π.».
7. Το υπ' αρ. 1501/26-10-89 έγγραφο της 1ης Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων.
8. Την ανάγκη διαμόρφωσης προγράμματος παρεμβάσεων για την προστασία και ανάδειξη του ιστορικού τόπου της Μακρονήσου και των επ' αυτής κτιρίων.

Αποφασίζουμε

1. Τη σύσταση Ομάδας Εργασίας αποτελούμενη από τούς παρακάτω:

α) Νίκη Χρονοπούλου - Ζαμενοπούλου, υπάλληλο με βαθμό Α' του Κλάδου ΠΕ3 Αρχιτεκτόνων, Προϊσταμένη της 1^{ης} Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων του ΥΠΠΟ, με αναπληρώτρια την Ιωάννα Κουβελιώτου, με βαθμό Α' του Κλάδου ΠΕ3 Αρχιτεκτόνων του ΥΠΠΟ

β) Αντώνη Βασιλόπουλο, υπάλληλο με βαθμό Α' του κλάδου ΠΕ3 Αρχιτεκτόνων της 1ης Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων του ΥΠΠΟ, με αναπληρώτρια τη Σπυριδούλα Κυρίτση - Καμπούρογλου, υπάλληλο με βαθμό Α' του Κλάδου ΠΕ3 Αρχιτεκτόνων της ίδιας υπηρεσίας

γ) Αλεξάνδρα Βαίνα, υπάλληλο με βαθμό Α' του Κλάδου ΠΕ2 Αρχιτεκτόνων, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ, με αναπληρώτρια τη

Μόνικα Σκαλτσά, υπάλληλο με βαθμό Α' του Κλάδου ΠΕ2 Αρχιτεκτόνων της ίδιας Διεύθυνσης

δ) Γαρυφαλιά Κοσμόγλου, υπάλληλο με βαθμό Α' του Κλάδου ΠΕ2 Αρχιτεκτόνων, Προϊσταμένη του Τμήματος Παραδοσιακών Οικισμών του ΥΠΕΧΩΔΕ, με αναπληρώτρια τη Γερασιμίνα Ξύδη Καρουμπάλου, υπάλληλο με βαθμό Α' του Κλάδου ΠΕ2 Αρχιτεκτόνων της ίδιας Διεύθυνσης

ε) Σαχίν - Σέργιο Μεσαρέ, αρχιτέκτονα, εκπρόσωπο του ΤΕΕ, με αναπληρώτρια την Έλυσάβετ Σιόλα, αρχιτέκτονα

στ) Ειρήνη Λευκαδίτου, αρχιτέκτονα, εκπρόσωπο του ΣΑΔΑΣ, με αναπληρώτρια την Άννα Μελανίτου, αρχιτέκτονα

ζ) Λουίζα Μάρθα, αρχιτέκτονα, εκπρόσωπο του ICOMOS, με αναπληρωτή τον Παναγιώτη Λευκαδίτη, αρχιτέκτονα

η) Κώστα Διαφωνίδη, πολιτικό μηχανικό, εκπρόσωπο της Πανελλήνιας Ένωσης Κρατουμένων Αγωνιστών Μακρονήσου, με αναπληρωτή τον Τάσο Δανιήλ, αρχιτέκτονα, μέλος της ίδιας Ένωσης.

2. Έργο της Ομάδας Εργασίας είναι η διαμόρφωση προγράμματος παρεμβάσεων για την προστασία και την ανάδειξη του ιστορικού τόπου της Μακρονήσου και των ιστορικών κτιρίων και στρατοπέδων.

3. Συντονίστρια της Ομάδας ορίζεται η Νίκη Χρονοπούλου.

4. Η απόφαση αυτή ισχύει μέχρι να περατωθεί το έργο της παραπάνω ομάδας.

5. Από την έναρξη ισχύος της παρούσας απόφασης καταργείται η υπ' αρ. Α3/Φ70/46346/13-11-89 του Γ.Γ. του ΥΠΠΟ.

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

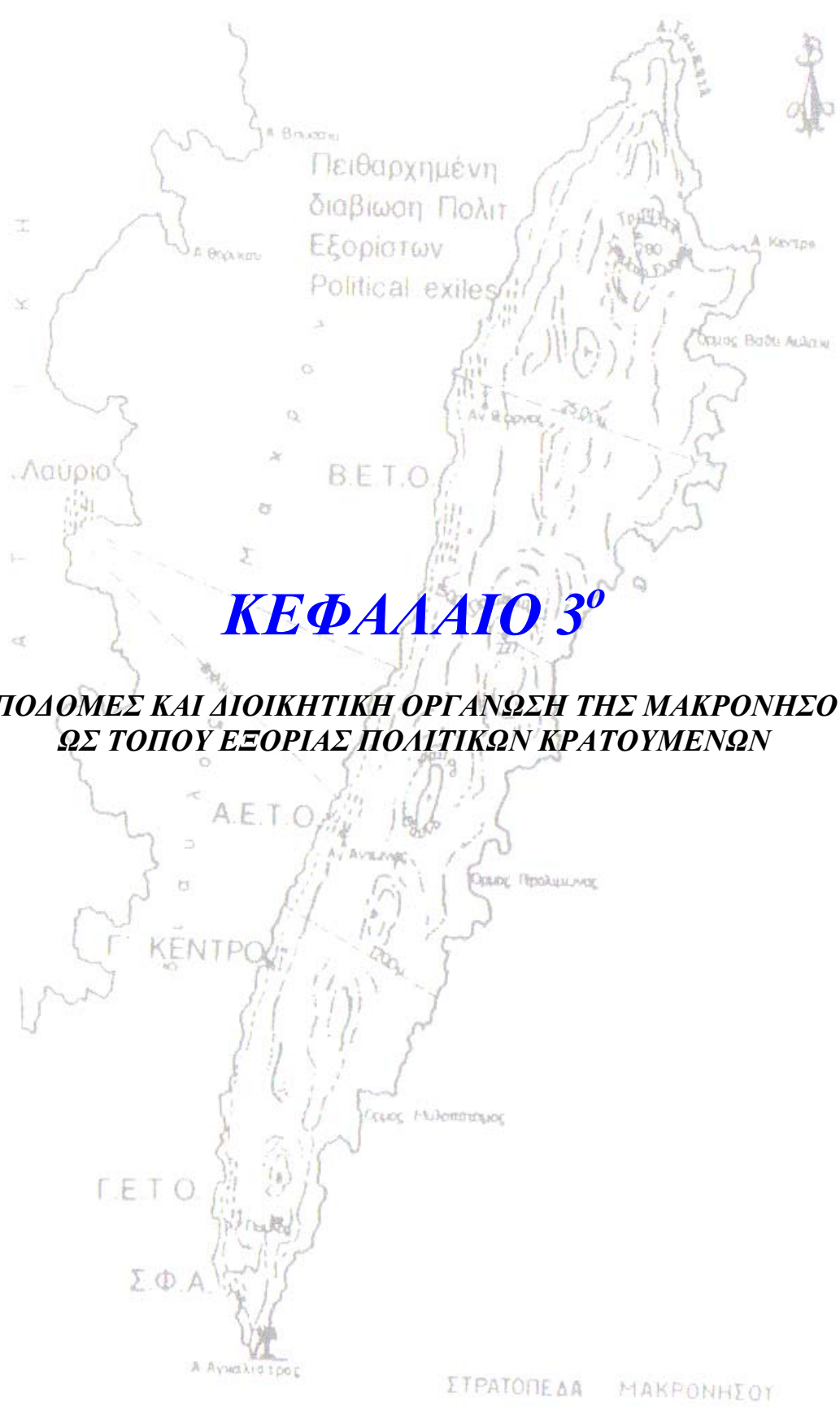
Πολιτισμού

Περιβάλλοντος - Χωροταξίας
και Δημοσίων Έργων

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΥΛΩΝΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΙΑΣΚΑΣ

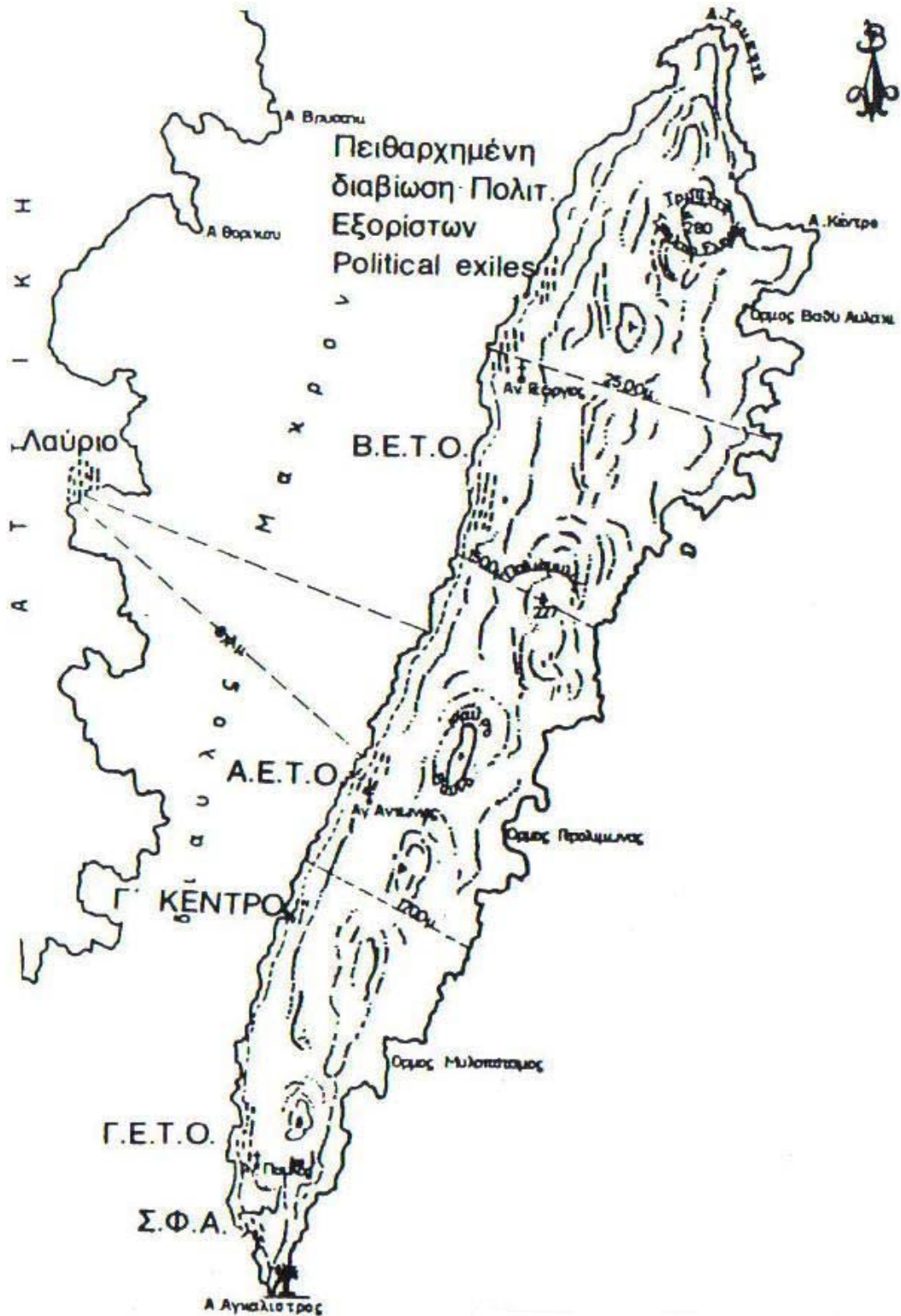
("Ιστορικό τοπίο και ιστορική μνήμη, το παράδειγμα της Μακρονήσου".
Εκδόσεις Φιλίστωρ, Αθήνα 2000, πρακτικά επιστημονικής συνάντησης).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΥ ΩΣ ΤΟΠΟΥ ΕΞΟΡΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

3.1 Στρατόπεδα που υπήρχαν στο νησί.

Εικόνα 6^η: Τα στρατόπεδα της Μακρονήσου (Μακρόνησος Σύμβολο Αντίστασης στη Βία, Π. Αρώνης – Δ. Μουρατίδης).

Ο «ιδανικός τόπος» λοιπόν, για τα στρατόπεδα εξόντωσης από τους Άγλο - Αμερικανούς και από τους Έλληνες συνεργάτες τους, στάθηκε αυτό το μικρό νησάκι, το Μακρονήσι, μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και την στρατιωτική ήττα της Αριστεράς.

Συνολικά στο Μακρονήσι είχαν συγκροτηθεί στη δυτική πλευρά του νησιού προς την πλευρά του Λαυρίου, οκτώ στρατόπεδα, τα οποία έχουν κατασκευαστεί με την εξής χρονολογική σειρά:

Β'Ε.Τ.Ο.: Β' Ειδικό Τάγμα Οπλιτών, Μάιος του 1947.

Α'Ε.Τ.Ο.: Α' Ειδικό Τάγμα Οπλιτών, Ιούλιος του 1947.

Γ'Ε.Τ.Ο.: Γ' Ειδικό Τάγμα Οπλιτών, Ιούλιος του 1947.

Γ'Κ.Π.Α.: Γ' Κέντρο Παρουσίασεως Αξιωματικών, Σεπτέμβριος του 1947.

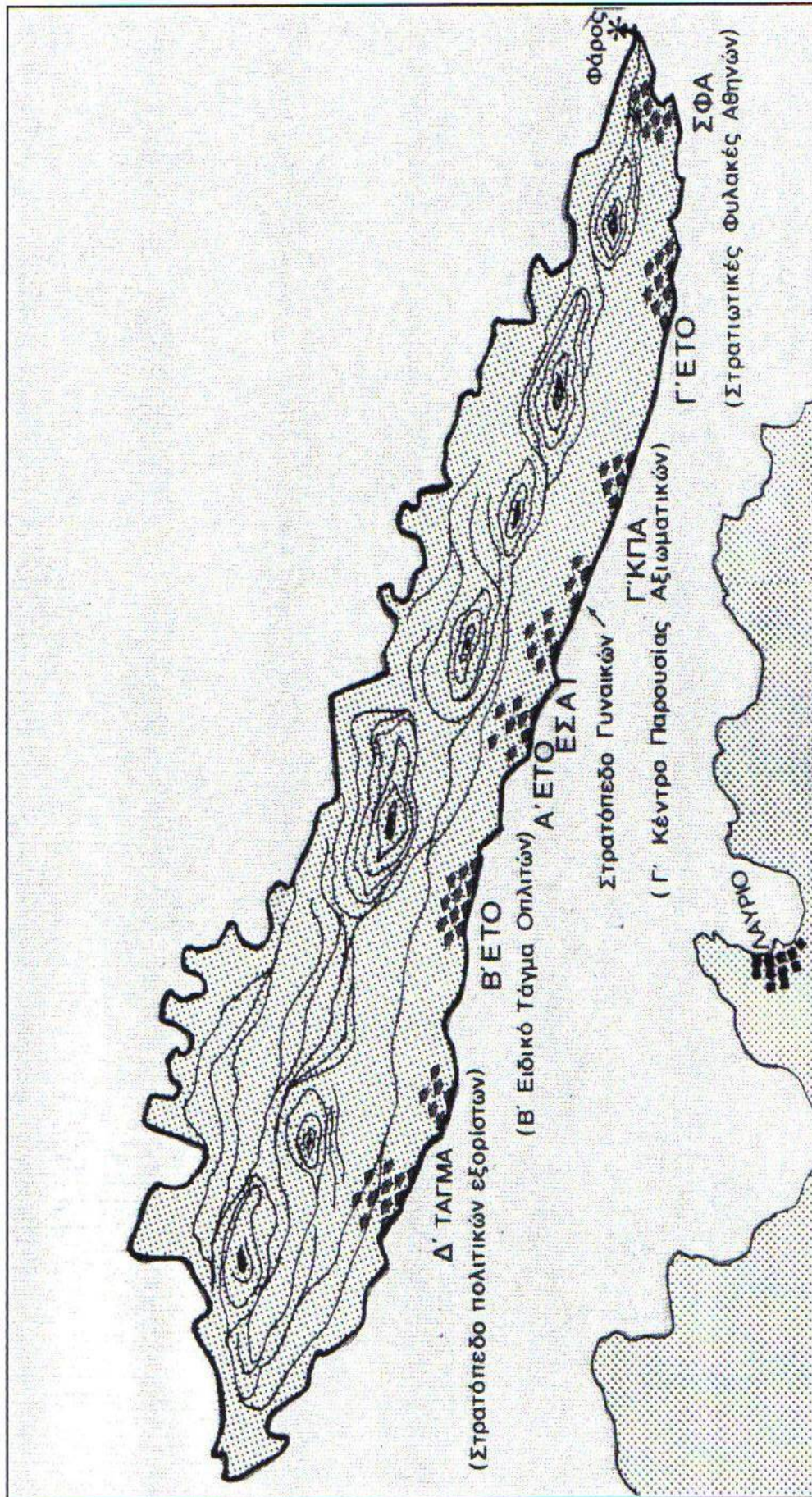
Σ.Φ.Α.: Στρατιωτικές Φυλακές Αθηνών, Αύγουστος του 1947.

Σ.Π.Ε.: Στρατόπεδο Πολιτικών Εξόριστων, Νοέμβριος του 1948.

Ε.Σ.Α.Ι.: Ειδικό Στρατόπεδο Αναμόρφωσης Ιδιωτών, Φεβρουάριος του 1949.

Ε.Σ.Α.Γ.: Ειδικό Στρατόπεδο Αναμόρφωσης Γυναικών, Ιανουάριος του 1950.

Η διάταξη των στρατοπέδων από Βορρά προς Νότο ήταν: Πειθαρχημένη διαβίωση εξόριστων (7ος λόχος), Β'ΕΤΟ, Α'ΕΤΟ, Γ'ΚΠΑ, ΕΣΑΓ (γυναίκες), Γ'ΕΤΟ και ΣΦΑ (ή ΣΦΜ).

Εικόνα 7η: Τα στρατόπεδα της Μακρονήσου.

ΣΦΑ (Στρατιωτικές Φυλακές Αθηνών)

Στις αρχές Αυγούστου του 1947, οι κρατούμενοι για διάφορα αδικήματα στις Στρατιωτικές Φυλακές Αθηνών (Παραπήγματα Λεωφόρου Βουλιαγμένης), μεταφέρθηκαν στη Μακρόνησο, στο νοτιότερο άκρο της. Το νέο αυτό Στρατόπεδο εγκαταστάθηκε σε μια μεγάλη πλαγιά με αμφιθεατρικό σχήμα, μετά το Γ'ΕΤΟ. Ο όρμος της ΣΦΑ ήταν προσιτός στα καΐκια.

Εκτός όμως από τους στρατιώτες, αργότερα, τον Απρίλη 1948, μεταφέρανε και πολιτικούς κρατούμενους, υπόδικους για να δικαστούν από τα Έκτακτα Στρατοδικεία. Τους έφεραν στο Μακρονήσι για να τους «αναμορφώσουν», όπως και τους άλλους, πριν τους παρουσιάσουν μπροστά στους Στρατοδίκες. Επειδή τα Έκτακτα Στρατοδικεία, την εποχή αυτή, δούλευαν νυχθημερόν για να επιταχύνουν τις αποφάσεις τους με τις οποίες καταδίκάζαν σε θάνατο τους Αγωνιστές, έπρεπε και οι κρατούμενοι στη ΣΦΑ να εξαναγκαστούν σε «ανάνηψη», σε σύντομο χρόνο. Γι' αυτό και τα βασανιστήρια στη ΣΦΑ γίνονταν με πιο έντονους ρυθμούς και αγριότητα. Ανάλογα με το βαθμό αντοχής των βασανιζομένων τους τοποθετούσαν και στους κλωβούς Αριστερό ή Δεξιό Κλωβό, όπως τους έλεγαν. Δηλαδή τους μεν αμετανόητους τους αποκαλούσαν «Βούλγαρους», τους δε, μη αντέχοντες στα βασανιστήρια, «Έλληνες». Εδώ δολοφόνησαν εν ψυχρώ, ύστερα από άγρια ολονύχτια βασανιστήρια τον Δημήτρη Τατάκη, καπετάνιο του Εμπορικού Ναυτικού, στις 9 Ιανουαρίου του 1950, δηλαδή τέσσερις ολόκληρους μήνες μετά τη λήξη του Εμφυλίου Πολέμου. Στο χώρο της ΣΦΑ εντοιχίστηκε αργότερα μαρμάρινη πλάκα στη μνήμη του Ήρωα - Αγωνιστή Δημήτρη Τατάκη. Εκεί, λίγους μήνες πριν, το καλοκαίρι του 1949, είχαν σκοτώσει τον Ιορδάνη Βλάχο, μέσα στη θάλασσα. Από εδώ δραπέτευσε κολυμπώντας το καλοκαίρι του 1949, μία ομάδα πολιτικών κρατουμένων που αποτελούνταν από τους: Μιχάλη Τσακίρη, Νίκο Πατμάνη, Παναγιώτη Κατραμάδο και Γιώργο Αποστολάκη. Ο Τσακίρης και ο Αποστολάκης συνελήφθησαν λίγο πριν βγουν στην ακτή του Σουνίου, ενώ οι άλλοι δύο χάθηκαν στα βαθιά της θάλασσας. Την ίδια περίπου χρονική περίοδο δραπέτευσε, επίσης μόνος τους και ο Κλεάνθης Τοσουνίδης, που κατάφερε τελικά να μην πιαστεί, όπως επίσης και ο στρατιώτης Γιάννης Λιβανίδης.

ΕΣΑΙ (Ειδικό Στρατόπεδο Αναμορφώσεως Ιδιωτών).

Τον Απρίλιο του 1949 μεταφέρανε κοντά στο Α'ΕΤΟ, από τη ΣΦΑ, δύο χιλιάδες περίπου πολίτες κάθε ηλικίας «προληπτικός» συλληθέντος κατά την περίοδο των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων στην Πελοπόννησο και τη Ρούμελη. Ακολούθησαν και άλλα караβάνια και το Στρατόπεδο έφτασε να φιλοξενεί περίπου δέκα χιλιάδες άτομα. Στο Μακρονήσι όλοι τους έφταναν σε κακή κατάσταση, άρρωστοι, πεινασμένοι, φορτωμένοι με τα «μπογαλάκια» τους. Υπέστησαν κι αυτοί την «αναμόρφωση» με άγριους ξυλοδαρμούς, καψόνια, προσβολές, κι ας μην είχαν συλληφθεί για κάποια αξιόποινη πράξη ή έστω για τα πολιτικά τους φρονήματα. «Κοντά στα ξερά καίγονται και τα χλωρά»...

Ε.Σ.Α.Γ. (Ειδικό Στρατόπεδο Αναμόρφωσης Γυναικών).

Εικόνα 8^η: Γυναίκες καθαρίζουν το αποχετευτικό σύστημα^().*

Οι διωγμοί των αριστερών γυναικών είναι μια σελίδα ιδιαίτερα μαρτυρική μέσα στην ιστορία του εμφυλίου πολέμου. Άνοιξε και αυτή μετά από την

«συμφωνία» στη Βάρκιζα. Οι χιλιάδες γυναίκες που πολέμησαν ή συμπαραστάθηκαν στην εθνική Αντίσταση, πλήρωσαν την προσφορά τους πολύ ακριβά. Γνώρισαν τα υπόγεια κρατητήρια, έζησαν την αγωνία των Στρατοδικείων, βασανίστηκαν, βρίστηκαν, διασύρθηκαν και αρκετές οδηγήθηκαν στο εκτελεστικό απόσπασμα. Πολλές εκατοντάδες κλείστηκαν στις φυλακές με βαριές καταδίκες από το Γ΄ ψήφισμα. Περισσότερες ακόμη εκτοπίστηκαν στα νησιά.

Ύστερα από μεγάλες περιπέτειες οι εξόριστες, την Άνοιξη του 1949, απομονώθηκαν στο νησί Τρίκερι^(*), περίπου πέντε χιλιάδες είχαν συγκεντρωθεί στο νησί αυτό. Οι «προληπτικές» τον Ιανουάριο του 1950, περίπου 1200 γυναίκες μεταφέρθηκαν από τον ΟΑΜ στην Μακρόνησο. Στις 28 Ιανουαρίου του 1950, οι γυναίκες πατούσαν στο συρματοπλεγχο σχολείο του Α'ΕΤΟ – ΕΣΑΙ. Το περιοδικό Σκαπανεύς κάλυπτε με ένα υποκριτικό σχόλιο την άφιξη.

«Ήρθαν οι γυναίκες από το Τρίκερι. Η Διοίκηση, οι αξιωματικοί και οι οπλίτες του Α'ΕΤΟ – ΕΣΑΙ τις περιέβαλαν με την ίδια στοργή και κατανόηση που δέχεται κάθε νεοφερμένο στην Μακρόνησο».

Εικόνα 9^η: Γυναίκες έξω από τις σκηνές τους^().*

Εικόνα 10^η: Αναμνηστική φωτογραφία των γυναικών στην Μακρόνησο^().*

Σ.Π.Ε. (Στρατόπεδο Πολιτικών Εξόριστων).

Τον Νοέμβριο του 1948, στο βορειοδυτικό μέρος του νησιού εγκαταστάθηκε το Στρατόπεδο Πολιτικών Εξόριστων, γνωστό και ως Φούρνοι. Στην αρχή ήταν εξήντα περίπου άτομα, κυρίως αξιωματικοί, αλλά και πολιτικά και συνδικαλιστικά στελέχη, όπως ο Γαβριηλίδης, ο Μενύχτας, ο Αποστολίδης, ο Ραπίδης, ο Ματσακάς και άλλοι. Σε συνέχεια άρχισαν να φέρνουν караβιές από τους διάφορους τόπους εξορίας όπως Ικαρία, Άη - Στράτη, Λήμνο κ.α., όλους τους πολίτες εξόριστους για «αναμόρφωση». Επειδή ο αριθμός αυξάνονταν συνεχώς δημιούργησαν και νέο Στρατόπεδο στην περιοχή του Άη - Γιώργη, νοτιότερα και όχι πολύ μακριά από το αρχικό Στρατόπεδο. Τελικά, ο συνολικός αριθμός ξεπέρασε τα δέκα χιλιάδες άτομα. Τελούσε υπό την Διοίκηση της βασιλικής Χωροφυλακής μέχρι τον Οκτώβρη του 1949, οπότε όλους τους κρατούμενους τους μετέφεραν στο Β' και Α' ΕΤΟ κάτω από την διοίκηση του Στρατού για σκληρότερη «περιποίηση» όπου εκεί τους «υποδέχτηκαν» ομάδες - μπουλούκια βασανιστών με ρόπαλα, ξύλα κ.λπ., με άγριες φωνές, χτυπώντας τους αλύπητα. Έσπασαν χέρια, πόδια. Πολλοί έμειναν ανάπηροι στην υπόλοιπη ζωή τους. Άλλους τους τρέλαναν και τους μετέφεραν στα Ψυχιατρεία

των Αθηνών. Μετά τα καψόνια, τις αγγαρείες και τη σκληρή δοκιμασία, ύστερα από δύο μήνες περίπου, τους ξαναπήγαν πίσω, στα αρχικά τους Στρατόπεδα.

3.2 Κοινά χαρακτηριστικά των στρατοπέδων.

Είναι δύσκολο ακόμη και σήμερα η καταγραφή και η χρήση των κτισμάτων στο νησί, παρ' όλα αυτά όμως μία σοβαρή προσπάθεια καταγραφής της θέσης και της χρήσης των κτιρίων έγινε από τον Μακρονησιώτη ιστορικό Νίκο Μάργαρη, και προσδιορίστηκε έτσι η ταυτότητα κάποιων από αυτά. Όμως, η σχετική έρευνα ακόμη και σήμερα δεν έχει τελειώσει.

Όλα τα στρατόπεδα αναπτύσσονται πάνω από το δρόμο, ενώ προς την ακτή είναι κτισμένα τα συγκροτήματα των μαγειρείων και των WC. Χάρη σ' αυτήν την επαφή με το δρόμο, κατάφεραν οι γυναίκες και οι άντρες εξόριστοι να σταματήσουν και να ενημερώσουν στη γλώσσα τους τα κλιμάκια των ξένων δημοσιογράφων που επισκέφθηκαν το νησί, για το τι πραγματικά συνέβαινε εκεί. αιφνιδιάζοντας τούς φρουρούς τους, όχι βέβαια χωρίς συνέπειες. Έτσι όμως άρχισε να διαλύεται ο μύθος.

Σε όλα τα στρατόπεδα υπήρχε το γήπεδο, η αρένα, χώρος συγκέντρωσης, το ηρώων, το σημαιοστάσιο. Οι παλιές φωτογραφίες είναι του Νίκου Μάργαρη. Μνημειακές σκάλες, ψηφιδωτοί μαιάνδροι, παρτέρια και άλλα. Όλα αυτά έδιναν ένα εθνικό άλλοθι στο επιτελούμενο έργο.

Η εκκλησία. Αν και η βοήθεια στους εξόριστους, από την εκκλησία, δινόταν υπαιθρίως, από τους διαβόητους για τη δράση τους παπάδες της Μακρονήσου, μικρά ξωκλήσια υπήρχαν, η προϋπήρχαν, σε όλα τα στρατόπεδα. Εξάιρεση αποτελεί η εκκλησία του Α'ΕΤΟ, πιο κοντά στο πνεύμα της εποχής.

Το θέατρο. Στα στρατόπεδα α, β, γ, βρέθηκαν θέατρα αξιώσεων, κυρίως χάρη στο κοίλο τους, όπου διατάσσονται οι χτισμένες με πέτρα και καλά σωζόμενες κερκίδες. Οι βοηθητικοί χώροι της σκηνης είναι αρκετά μεγάλα κτίρια, στο θέατρο του ΑΕΤΟ τα βοηθητικά του, ο χώρος της σκηνης και τα παρασκήνια, δηλαδή, είναι 13x23 μέτρα. Στο θέατρο των γυναικών, δεν υπήρχαν κερκίδες, ίσως γιατί μείνανε λίγο. Σώζεται ο χώρος της σκηνης, στη δυτική άκρη του κυκλικού περιβολου. Στη ΣΦΑ και στο Στρατόπεδο Πειθαρχημένης Διαβίωσης δε βρέθηκε θέατρο.

Σε όλα τα στρατόπεδα, ο μεγαλύτερος αριθμός ερειπίων ανήκει σε κτίρια όπου στεγάζονταν οι διοικούντες. Τεράστια ερείπια είναι εκείνα των διοικητηρίων του πρώτου και του τρίτου στρατοπέδου.

Ψηλά, σε περίοπτη θέση, ήταν η πολυτελής βίλα του διοικητή. Βεράντες κυκλικές, σκάλες, παρτέρια, αγάλματα, κρεμαστοί κήποι, μόνο στο στρατόπεδο γ η βίλα ήταν χτισμένη στο μικρό λοφίσκο κοντά στη θάλασσα. Ίσως γιατί εδώ ο διοικητής ήταν περισσότερο ανασφαλής. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της βίλας του Β'ΕΤΟ και η θέα προς και από αυτήν.

Υπήρχε ακόμα το αναρρωτήριο, μικρό ή μεγαλύτερο, ανάλογα με τις ανάγκες. Πολύ μεγάλα ήταν εκείνα τα ερειπωμένα κτίρια, του Γ'ΕΤΟ και της ΣΦΑ. Τα νοσοκομεία καταστράφηκαν, με ιδιαίτερη επιμέλεια.

Τα μεγαλύτερα στρατόπεδα διέθεταν επίσης τη δική τους χαράδρα όπου ζούσαν οι αμετανόητοι φαντάροι ή πολίτες. Αν και η προσωπικότητα του διοικητή έπαιξε ιδιαίτερο ρόλο στη δομή και την εμφάνιση των στρατοπέδων και στην κραυγαλέα κατασκευή της βίλας, φαίνεται πιθανό ότι κάποια γενικότερη κατανομή ρόλων υπαγόρευσε την τόσο διαφορετική διάταξη του Β'ΕΤΟ.

Η διαμόρφωση των κλιμακωτών διαδρόμων που χώριζαν τους λόχους, οι αψίδες, τα ισοϋψώς διαταγμένα κτίρια των στρατώνων και των βοηθητικών κτιρίων της διοίκησης, από τα οποία μόνο τα ερείπια της πάνω σειράς διακρίνονται, και το κύριο χαρακτηριστικό του στρατοπέδου, που είναι ασφαλώς ή περιοχή με τις στήλες των πολεμιστών, τις μικρογραφίες κτιρίων με ιδιαίτερη ακτινοβολία, όπως των ναών της Αγίας Σοφίας, της Απτέρου Νίκης, του Παρθενώνα, που ιδιαίτερα αυτός στάθηκε αφορμή για το γνωστό σλόγκαν, και που δείχνει το μέγεθος του παραλογισμού.

Υπήρχαν ακόμα τα κοινόχρηστα κτίρια, όπως οι αρτοκλίβανοι, το μοναδικό καθολικά σωζόμενο κτίριο στο νησί, που δεσπόζει στην περιοχή του ΑΕΤΟ. Φαίνεται ότι το κτίριο αυτό σε κάποια φάση κάλυπτε τις ανάγκες όλων των στρατοπέδων. Πρόκειται για κτίριο με διαστάσεις 60 x 26 μέτρα. Σε μια του αίθουσα βλέπουμε επτά φούρνους σε σειρά. Το κτίριο αυτό είναι εκτεθειμένο, όπως επισκευάστηκε, στην έκθεση στη διπλανή αίθουσα. Δίπλα σ' αυτό, ένα άλλο κοινόχρηστο κτίριο, σημαντικά κατεστραμμένο, ήταν το εργοστάσιο αναψυκτικών. Είναι ένα από τα κτίρια που πρόκειται να επισκευαστούν.

Εντυπωσιακές, τέλος, είναι και οι γέφυρες, ιδιαίτερα στη διαδρομή από το Α'ΕΤΟ στο Β'ΕΤΟ. Τόνοι χτισμένης πέτρας, αλλά και έμπνευση. Θα πρέπει εδώ να ξαναπούμε πως οι κρατούμενοι, που έχτισαν όλα αυτά τα κτίρια, που έχτισαν

διοικητήρια, στρατώνες, λέσχες αξιωματικών και βίλες για τους βασανιστές τους, έζησαν, ακόμα και για χρόνια, κάτω από τις φλεγόμενες από τον ήλιο ή βρεχόμενες και ανεμοδαρμένες σκηνές τους. Συχνά, το νερό της βροχής που κατέβαζε η πλαγιά και ο αέρας ξεθεμέλιωναν τα στηρίγματα των σκηνών, που κατέρρεαν, κι έπρεπε να ξαναστηθούν αμέσως, κάτω από αυτές τις καιρικές συνθήκες. Με τον καιρό, χτίζανε πίσω από τις σκηνές ξερολιθιές, με τις οποίες απομάκρυναν τα όμβρια.

Ιδιαίτερα στο Στρατόπεδο Πειθαρχημένης Διαβίωσης, στο βόρειο, όπως είπαμε, άκρο του νησιού, όπου η κλίση στις πλαγιές φτάνει στο 30%, οι κρατούμενοι έστηναν με ξερολιθιά, μικρά οριζόντια, λίγο υπερυψωμένα δάπεδα, που αποτελούσαν την βάση για το στήσιμο της σκηνής. Κάτω από αυτά τα επίπεδα δημιουργούσαν μικρές στεγασμένες φωλιές. Εκατοντάδες τέτοιες βάσεις φαίνονται ακόμα διάσπαρτες στις δύο πλαγιές.

Οικοδόμηση. Μία λέξη είναι. Προφέρεται εύκολα, μα γίνεται δύσκολα. Η πέτρα, η λάσπη και τα ξύλα, είναι τα εξωτερικά υλικά. Η καταβολή, η φυματίωση και οι ψυχικοί κλονισμοί, δεν φαίνονται πάνω κτίσματα. Δεν μιλάνε, ούτε θα μιλήσουν ποτέ.

Οι φούρνοι, τα μαγειρεία, η δεξαμενή κι όλα τα κτίρια που σηκώθηκαν με προσωπική εργασία των εξόριστων στο Τρισανέμι, έσπασαν πολλά πνευμόνια και μαράζωσαν εκατοντάδες κορμιά.

Η πάλι των εξορίστων με τα φυσικά στοιχεία και τα αγκάθινα προβλήματα που δημιουργούσε μια πειθαρχημένη ζωή υπήρξε αληθινά υπεράνθρωπη. Οι εξόριστοι σε αυτό σε αυτό το κεφάλαιο στάθηκαν σε γενική κλίμακα ενωμένοι, αποφασιστικοί και φιλότιμοι. Φρόντισαν για όλα τα καθημερινά. Από το ψωμί μέχρι και το παπούτσι και το καρίκωμα στις κάλτσες. Έστησαν τσαγκάρικο, ραφείο, ιατρείο, οδοντιατρείο, ένα μικρό αναρρωτήριο με λίγα κρεβάτια, μέχρι φουρνάκια για να φρυγανίζουν οι άρρωστοι ψωμί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Η ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΣ ΩΣ ΤΟΠΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΜΝΗΜΗΣ (ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ)

4.1 Το κολαστήριο της Μακρονήσου.

Το Κολαστήριο^(*) της Μακρονήσου έγινε ακριβώς εκείνη την περίοδο που ο Λαός δοκίμαζε πίκρα για τα ανεκπλήρωτα ιδανικά του και ήταν βαθειά τραυματισμένος για την τραγική κατάληξη του Έπους της Εθνικής Αντίστασης και τον Κυνικό Διχασμό. Σκοπός τους να μην μπορέσει ο Λαός να ορθώσει ξανά το ανάστημά του, στάλθηκαν συνολικά περισσότεροι από εκατό χιλιάδες άντρες, γυναίκες, παιδιά, γέροι, άρρωστοι...

Κάτω από αφάνταστα απάνθρωπες συνθήκες, μέχρι και την απροσημάτιστη δολοφονία εκατοντάδων αγωνιστών, κρατήθηκαν σε όλη τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου και αργότερα, για να τους αναγκάσουν να υποκύψουν στην ωμή βία. Παρ' όλα αυτά οι αγωνιστές με την αντίστασή τους ματαίωσαν τα άνομα σχέδια των κρατούντων να υποδουλώσουν το Έθνος.

Με την πρώτη μικρή αχτίδα φωτός που φάνηκε, το Μάρτη του 1950 στις βουλευτικές εκλογές, το αυθόρμητο ξέσπασμα των κρατουμένων στρατιωτών στη συντριπτική τους πλειοψηφία, έδειξε τη βαθειά πίστη στη Δημοκρατία και τη δίψα για την Ελευθερία, δίνοντας ένα ηχηρό ράπισμα στους κρατούντες που νόμιζαν ότι τους είχαν υποτάξει. Αυτό το γεγονός κατατρόμαξε τους κρατούντες, που συνέχισαν τη λειτουργία του Κολαστηρίου - παρά τη λήξη του Εμφυλίου Πολέμου - ουσιαστικά μέχρι και το 1953.

Ύστερα από Σαραντα τόσα χρόνια από τη λειτουργία της Μακρονήσου, και με τις συνεχείς προσπάθειες της Πανελληνίας Ένωσης Κρατουμένων Αγωνιστών Μακρονήσου (ΠΕΚΑΜ), η Πολιτεία ανακήρυξε το Μάη του 1989 το Μακρονήσι σαν ιστορικό τόπο: «γιατί έχει σημαδέψει την Ιστορία της νεότερης Ελλάδας, γιατί αποτελεί χώρο μνήμης όχι μόνο γι' αυτούς που έζησαν όλη τη φρικαλεότητα της περιόδου 1945 - 1953, αλλά για όλους τους Έλληνες και κυρίως για τις νέες γενιές, γιατί αποτελεί σύμβολο καταδίκης των βασανιστηρίων και κάθε καταπίεσης από οπουδήποτε προερχομένης, βωμός ελευθερίας της σκέψης και των ιδεών».

4.2 Το κλίμα της εποχής των διωγμών μετά τον εμφύλιο.

Παρά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου, οι διωγμοί εναντίον των δημοκρατικών πολιτών συνεχίζονται με την πιο άγρια μορφή. Ο Νικηφορίδης εκτελείται το 1951

γιατί μάζευε υπογραφές για την Έκκληση της Στοκχόλμης για την Ειρήνη. Ο Νίκος Μπελογιάννης και οι σύντροφοι του εκτελούνται το 1952. Ο Νίκος Πλουμπίδης εκτελείται το 1954. Καταδικάζονται αγωνιστές στην ποινή του θανάτου σαν κατάσκοποι με το ν. 375/ 1936 της δικτατορίας του Μεταξά, η οποία ποτέ δεν τον είχε χρησιμοποιήσει εναντίον των πολιτικών της αντιπάλων. Ο στρατηγός Σαράφης δολοφονείται το 1956. Ο βουλευτής Λαμπράκης δολοφονείται στη Θεσσαλονίκη το 1963 από παρακρατικούς, σε αγαστή συνεργασία με το επίσημο κράτος. Ο Σωτήρης Πέτρουλας δολοφονείται το 1965. Χαρακτηριστικό του κλίματος εκείνης της εποχής των άγριων διωγμών όλων των δημοκρατικών πολιτών είναι και η περίπτωση της δίωξης, χωρίς κανένα άλλο επιβαρυντικό στοιχείο, επιστημόνων. Μοναδικός λόγος: η συμμετοχή στη διάρκεια της γερμανικής Κατοχής, στην Εθνική Αντίσταση. Όπως π.χ. για τον Ηλία Παπαστεργιόπουλο, διακεκριμένο νομικό της Πάτρας, συγγραφέα του εξάτομου έργου «Ο Μωρίας στα όπλα». Με απόφαση της Επιτροπής Ασφαλείας Πατρών εκτοπίζεται στη Μακρόνησο μαζί με άλλους τριάντα τέσσερις δημοκρατικούς πολίτες. Το σκεπτικό της απόφασης είναι πανομοιότυπο και για τους τριάντα πέντε: «Επικίνδunami εις την δημοσίαν τάξιν και ασφάλειαν». Χωρίς κανένα άλλο, ιδιαίτερο για τον καθένα, επιβαρυντικό στοιχείο. Με αυτές τις κατάπτυστες αποφάσεις εκτοπίζονταν «δι' εν έτος» οι δημοκρατικοί πολίτες. Όμως, αυτό το «δι' εν έτος», ήταν εντελώς τυπικό. Διότι όταν τελείωνε το «εν έτος», δεν σε άφηναν ελεύθερο να επιστρέψεις στο σπίτι σου, στη δουλειά σου, αλλά σου κοινοποιούσαν, λίγες μέρες πριν τη λήξη «του έτους», νέα απόφαση, η οποία παράτεινε «δι' εν εισέτι έτος», την εκτόπιση σου. Αυτό γινότανε πέντε, δέκα, ή και περισσότερες φορές. Παραθέτουμε, σαν ντοκουμέντο, το σχετικό πρακτικό εκτοπίσεως στο Μακρονήσι.

4.3 ΠΕΚΑΜ, ίδρυση και κύριοι σκοποί της.

Η ΠΕΚΑΜ (Πανελλήνια Ένωση Κρατούμενων Αγωνιστών Μακρονήσου) ιδρύθηκε το Φθινόπωρο του 1987. Το Καταστατικό της εγκρίθηκε με την υπ' αριθμών 1008/30.3.1988 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου των Αθηνών.

Οι κύριοι σκοποί της ήταν:

α) Η ανακήρυξη της Μακρονήσου ως ιστορικού τόπου, συνδεδεμένου με τη νεότερη Ιστορία της Πατρίδας μας και τους Αγώνες του Λαού μας για Δημοκρατία - Εθνική Ανεξαρτησία και Κοινωνική Αναγέννηση.

β) Η πλήρης ιστορική, ηθική και υλική αποκατάσταση των αγωνιστών που κρατήθηκαν και βασανίστηκαν στο μαρτυρικό αυτό νησί.

γ) Η ίδρυση μουσειακού χώρου σε ένα από τα κτίσματα της Μακρονήσου, όπου θα συγκεντρωθούν ντοκουμέντα της εποχής των βασανιστηρίων, φωτογραφίες, βιβλία και κάθε είδους αντικείμενα που θα κρατούν ζωντανά στη μνήμη των νεότερων γενεών τα δεινά που υπέστησαν οι πολιτικοί κρατούμενοι αγωνιστές, καθώς και οι ήρωες που θυσιάσαν τη ζωή τους, αντιστεκόμενοι στο βιασμό της συνείδησης των ανθρώπων.

δ) Η καταγραφή όλων των δολοφονηθέντων αγωνιστών στη Μακρόνησο και η ανέγερση Μνημείου πάνω στο μαρτυρικό αυτό νησί.

ε) Η αντικειμενική καταγραφή των ιστορικών γεγονότων της Μακρονήσου.

Τα ιδρυτικά μέλη της ΠΕΚΑΜ αποτελούνταν από τους:

1. Αθανίτης Αναστάσιος	2. Αμπατιέλος Νίκος
3. Αμπατιέλου Άννα	4. Αρώνης Παναγιώτης
5. Βαρδινογιάννης Βαρδής	6. Γεώργιζας Κώστας
7. Γιοτώπουλος Γιώργος	8. Δανιήλ Τάσος
9. Δημητριάδου Άννα	10. Ζωγράφος Γιώργος
11. Θεοχάρης Γιάννης	12. Καζέλης Βασίλης
13. Καρρά Μαρία	14. Λιότσος Παντελής
15. Μουρατίδης Δημήτρης	16. Νικηφοράκη Αναΐς
17. Ξυφτίλης Ανδρέας	18. Παπαναστασίου Τάσος
19. Ρακόπουλος Αντώνης	20. Τσουκνίδας Τάσος
21. Φακιολάς Τάσος	22. Φρατζέσκος Θανάσης
23. Φρατζέσκου - Κουτήφαρη Αργυρώ	24. Χατζηαριστέρας Σίμος
25. Χατζής Θανάσης	26. Ψαρουδάκης Απόλλων

Η επιτυχία της ΠΕΚΑΜ, ανακήρυξης της Μακρονήσου ως ιστορικού τόπου, δικαιώνει τις επιδιώξεις και τους σκοπούς που καθόρισε, ότι τα ιδανικά της Ελευθερίας, της Δημοκρατίας και της Κοινωνικής Προόδου βρίσκονται σε άμεση επικαιρότητα και διαχρονική ισχύ, έτσι ώστε και σήμερα, στις δύσκολες στιγμές που περνά η Πατρίδα μας να αποτελούν φάρο για το Λαό και τη Νέα Γενιά.

Εικόνα 11^η: Αγαλμα στο Α'ΕΤΟ, «ΣΤΟΥΣ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ – ΔΕΣΜΩΤΕΣ Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΝΗΣΙ 1947 – 1953 (ΠΕΚΑΜ).

4.4 Επίσκεψη Βασιλέων και υποδοχή εξορίστων.

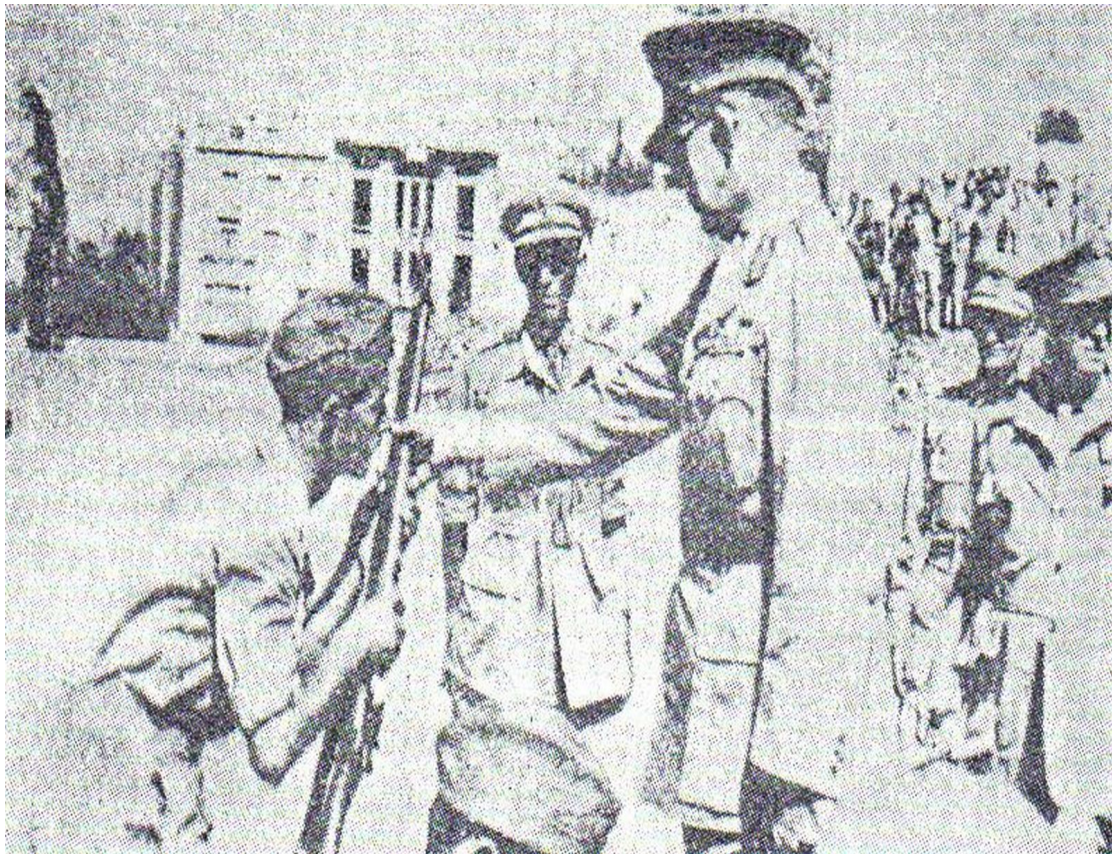
Ο λόγος του τότε Βασιλέα Παύλου όταν είχε καταφτάσει για πρώτη και μοναδική φορά στο νησί της Μακρονήσου.

«Παιδιά μου, είναι η πρώτη φορά που έρχομαι στη Μακρόνησο, αλλά δεν είναι η πρώτη φορά που βλέπω παιδιά σαν εσάς. Σήμερα ακόμα ο τόπος μας μάχεται εναντίον ύπουλου και τρομερού εχθρού, που δεν διστάζει να σκοτώνει και να σταυρώνει ακόμη και παπάδες και άμαχο πληθυσμό.

Αυτοί είναι η άρνηση. Σήμερα εσείς είστε στην Μακρόνησο, αύριο θα σας χρειασθεί η Πατρίδα να δουλέψουμε για να δώσουμε ένα παράδειγμα να το νοιώσει όλος ο κόσμος. Οι αγρότες μας οι εργάτες μας πρέπει να ευτυχίσουν και πρέπει να νοιώσουμε όλοι ότι, όταν όλοι μαζί δουλεύουμε για τον Ελληνικό Λαό, πάμε μπροστά. Όταν καθένας σκέπτεται το άτομό του δεν πάμε πουθενά. Λοιπόν, σύντομα θα αρχίσουμε την δημιουργική εργασία και θα γίνουμε κέντρο του πολιτισμού. Έχουμε ένα στάδιο ακόμη, αλλά θα περάσει γρήγορα.

Θα παρακολουθήσω την πρόοδό σας. Εγώ, πάντα με αγάπη σας μιλώ. Ελπίζω πως μια μελλοντική ημέρα θα έχουμε την ευτυχία να συναντηθούμε υπό καλές συνθήκες και τότε θα θυμόμαστε ότι συναντηθήκαμε στην Μακρόνησο. Σας εύχομαι ότι είναι καλύτερο για το μέλλον σας. Καλή αντάμωση».

«Αναμόρφωση» 25.03.1949

Εικόνα 12^η: Συμβολική παράδοση όπλων από το Βασιλέα Παύλο στην πρώτη μεγάλη αποστολή ανανηψάντων.

4.5 Η κατάσταση στην Ελλάδα και τα ξένα Μ.Μ.Ε. που στρέφουν τα μάτια τους στην Μακρόνησο.

Η συνεργασία των δύο μεγάλων κομμάτων, που μετά την λήξη του εμφυλίου απολέμου είχε αρχίσει να συγκλονίζεται περισσότερο, γκρεμίστηκε τελικά με την αυγή του 1950. η κυβέρνηση υπέβαλε την παραίτησή της στον ανώτατο άρχοντα και η βουλή διαλύθηκε. Σχηματίστηκε υπηρεσιακή με πρωθυπουργό τον Ιωάννη Θεοτόκη και με αποστολή την διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών. Το άλμα από την προηγούμενη κυβέρνηση στην υπηρεσιακή έγινε με ταχύτατη ενέργεια των ανακτόρων και «εν πλήρη άγνοια των πολιτικών κομμάτων»^(*).

Η πρώτη εβδομάδα του καινούργιου χρόνου έφερε μια δραματική εξέλιξη στο κυβερνητικό ζήτημα. Ήταν πια φανερό, από μήνες, πως από τη στιγμή που τέλειωσε ο πόλεμος, ξέσπαγε κυβερνητικό ζήτημα. Από καιρό γινόταν διάφορες συνεννοήσεις και ετοιμάζονταν διάφορα μαγειρέματα, τα πράγματα όμως πήραν ξαφνικά πολύ γοργό ρυθμό, μόλις τέλειωσαν οι γιορτές. Η εξέλιξη ήταν τόσο ξαφνική και βιαστική, που και πολλοί από εκείνους που νόμιζαν πως βρίσκονται μέσα στην κομπίνα, τα έχασαν και ψάχνουν ακόμη να βρουν τι γίνεται.

Είναι φανερό, πως υπήρχε πρόγραμμα κανονισμένο σ' όλες του τις λεπτομέρειες που εφαρμόστηκε με χρονομετρική ακρίβεια. Ο βασιλιάς δεν κάλεσε κανέναν πολιτικό αρχηγό ούτε τον πρόεδρο της Βουλής. Λίγες ώρες αργότερα έφευγε για την Κέρκυρα ένα αεροπλάνο, με διαταγή του αρχηγού του επιτελείου της αεροπορίας και υπασπιστού του βασιλέως και χωρίς καν να ειδοποιηθεί ο υπουργός της Αεροπορίας για να φέρει τον κ. Θεοτόκη, ο οποίος έφτασε στην Αθήνα το πρωί της Παρασκευής, στις 9:30 βρισκόταν στα ανάκτορα, πήρε την εντολή να σχηματίσει κυβέρνηση, κι ενώ ο βασιλιάς κατέβηκε στον Πειραιά για να παραστεί στην τελετή της κατάδυσης του Σταυρού, ο κ. Θεοτόκης κλείστηκε σ' ένα δωμάτιο των ανακτόρων και ώσπου να γυρίσει ο βασιλιάς από τον Πειραιά είχε έτοιμο τον κατάλογο των υπουργών και την ανακοίνωση του σχηματισμού της κυβέρνησης. Ταχύτητα καταπληκτική για την χώρα που οι κυβερνητικές κρίσεις κρατούν συνήθως αρκετά^(*).

Ενώ η χώρα έμπαινε σε προεκλογική περίοδο, η «εθνική αγωγή» στα αναμορφωτήρια συνεχιζόταν με τον ίδιο ρυθμό. Οι «ραβδούχοι» και στο Α' και Β' «σχολείο» είχαν εξουδετερώσει την αντίσταση των αριστερών κρατουμένων. Η προετοιμασία των εκλογών από την υπηρεσιακή κυβέρνηση άρχισε με μια νέα

δολοφονία στην Μακρόνησο. Έγινε ότι ήταν δυνατόν για να καλυφθεί κι αυτή κάτω από το πέπλο που έκρυβε τόσα και τόσα μυστικά.

Η «Μάχη» κάτω από την ασφυκτική παρουσία του Γ' ψηφίσματος άνοιγε σκληρό, δύσκολο και άνισο αγώνα για να σηκώσει το πέπλο του μυστηρίου και της σιωπής. Στις 10 Ιανουαρίου παραπέμπετε στο έκτακτο Στρατοδικείο να δικαστεί γιατί είχε τολμήσει να διαβάλει το «συντελούμενον εν Μακρονήσω έργον»^(*).

Οι ιδρυτές κινούνται δραστήρια για να χτυπήσουν κάθε απόπειρα που αποσκοπούσε να φωτίσει την σκοτεινιά του μαγικού νησιού. Από το εξωτερικό έφταναν τα πρώτα δημοσιεύματα, συντηρητικών μάλιστα εφημερίδων, με δυσάρεστα σχόλια για την Μακρόνησο και έκαναν συστάσεις στην οποιαδήποτε ελληνική κυβέρνηση να προσέξει πώς θα χειρισθεί το όλο θέμα. Άλλοι παράγοντες πολιτικοί και πνευματικοί κατηγορούσαν έμμεσα ή άμεσα να νοηθεί, ότι το Μακρονήσι αποτελούσε αναβίωση του φασισμού στην Ελλάδα.

***5.1 Τοπογραφικοί χάρτες της Μακρονήσου υπό κλίμακα
1:5000 οι οποίοι χορηγήθηκαν από την Γεωγραφική Υπηρεσία
Στρατού (Γ.Υ.Σ.).***

5.2 Α'ΕΤΟ ιστορικά στοιχεία και εγκαταστάσεις στο στρατόπεδο.

Στις 21 Ιουλίου του 1947, μεταφέρθηκε με ένα αρματαγωγό στην Μακρόνησο το Α' Τάγμα και εγκαταστάθηκε στο κέντρο του νησιού. Στα δεξιά και αριστερά του λειτουργούσαν είδη το Β' και το Γ' τάγμα. Οι λόχοι των στρατοπέδων φτιάχτηκαν κοντά - κοντά ανάμεσα σε πέτρες και σκίνα.

Εικόνα 13^η: Οι σκηνές των εξόριστων στο γήπεδο του Α'ΕΤΟ.

Χαρακτηριστικά κτίρια που κτίστηκαν είναι ένα από τα τρία θέατρα με κερκίδες πέτρινες από τσιμεντένιο κάλυμμα για πέντε χιλιάδες άτομα, σκηνή κινούμενη και «υπόγειο» προσκήνιο για την ορχήστρα. Το οποίο όπως και τα άλλα δούλεψε για τρία χρόνια και μετά σταμάτησε, η εκκλησία και οι αρτοκλίβανοι (δείτε

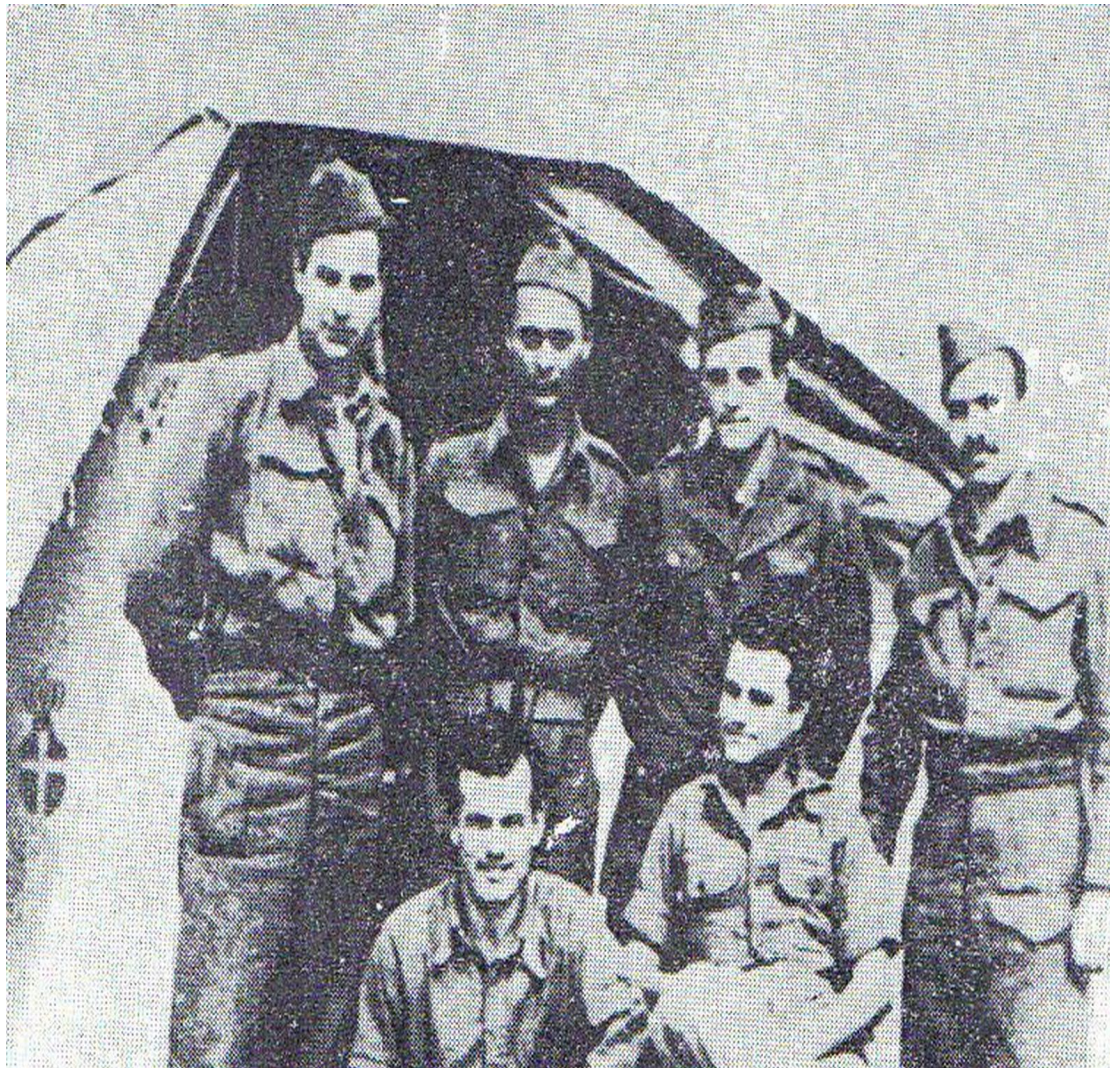
φωτογραφίες στην παρ. 5.3), στο οποίο υπήρχαν 12 τεράστιοι φούρνοι (πετρελαίου) από όπου από το 1949 τροφοδοτούσαν όλα τα στρατόπεδα του νησιού, από τα λίγα που σώζονται ακόμη, και το διοικητήριο στην κορυφή που ήταν η βίλλα του διοικητού και χτίστηκε με επίβλεψη του ίδιου στο λόφο πάνω από το τάγμα, ένα κτίριο πολυτελέστατο άνετο και επιβλητικό. Είναι το μόνο κτίριο που γκρεμίστηκε μέχρι τα θεμέλια βρίσκετε πάνω από το θέατρο, που από τα ερείπιά του διακρίνετε το μεγάλο του μέγεθος. Ακριβώς δίπλα στο κτίριο των αρτοκλιβάνων υπήρχε ένα εργοστάσιο παραγωγής αναψυκτικών , για την ακρίβεια εργοστάσιο παραγωγής λεμονάδων (δείτε φωτογραφίες και αποτύπωση στην παρ. 5.4).

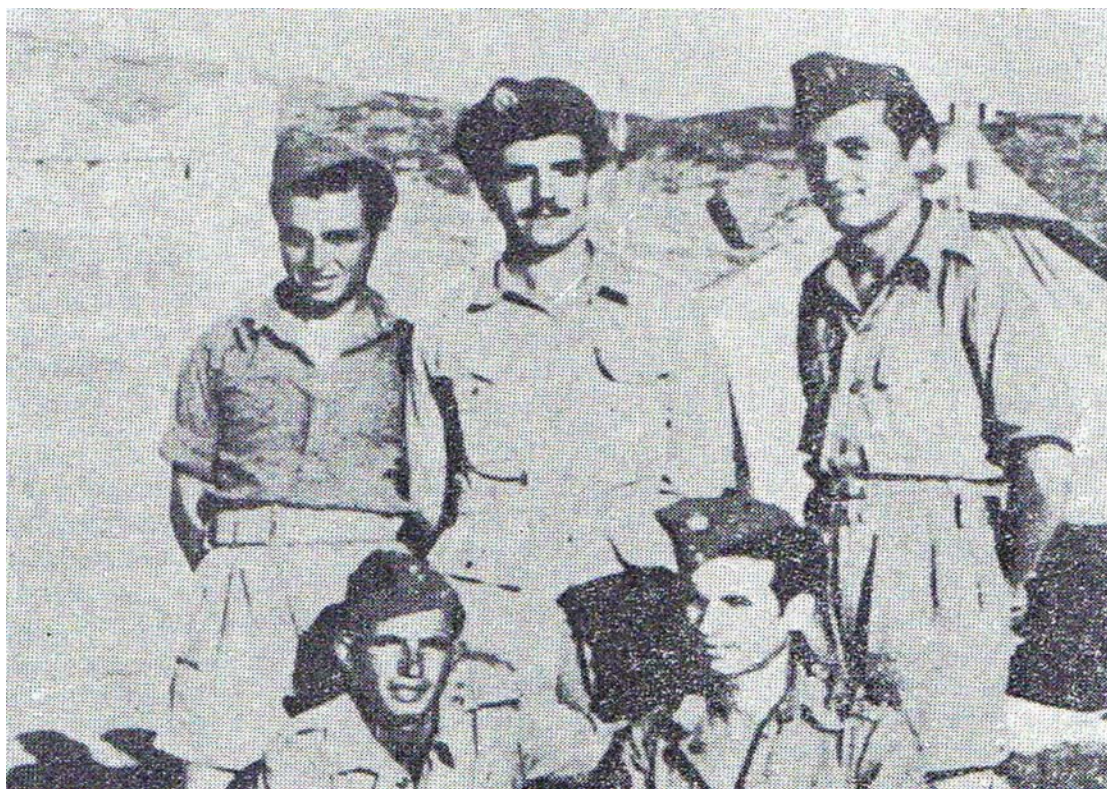
***Εικόνα 14^η:** Τα ερείπια τις βίλλας του διοικητού στην πλαγιά του Α'ΕΤΟ πάνω από το θέατρο.*

Έργα βιτρίνας και σκοπιμότητας της κλίμακας του Β'ΕΤΟ δεν έγιναν στο Α'ΕΤΟ αλλά ούτε και οργανωμένα μορφωτικά μαθήματα. Αυτό ήταν μια πρόκληση για την διοίκηση του στρατοπέδου, όταν το γειτονικό Γ' τάγμα αποτελούμενο από 5000 σκαπανέων εξουθενωμένοι από τα μαρτύρια, είχαν μεταμορφωθεί σε «αληθινούς» Έλληνες.

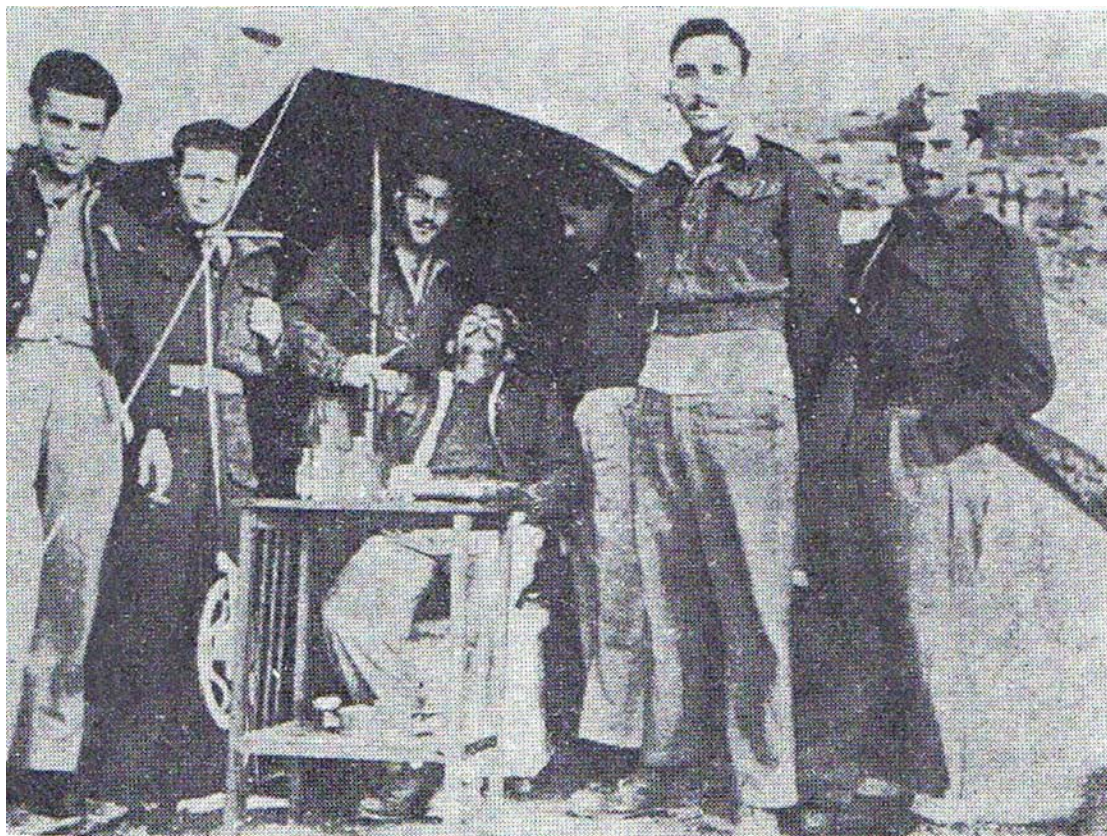
Από την άνοιξη του 1949 το Α' τάγμα περιλάμβανε και το στρατόπεδο Αναμόρφωσης Πολιτικών Εξορίστων που ονομαζόταν «Ειδικό Σχολείο Αναμορφώσεως Ιδιωτών» (Ε.Σ.Α.Ι.) και ήταν τόπος βασανιστηρίων. Εκεί μεταφέρθηκαν τον Ιανουάριο του 1950 και 1200 γυναίκες από το στρατόπεδο του Τρίκερι που υπέστησαν και αυτές φρικτά βασανιστήρια (διαβάστε αναφορές στην παρ. 3.1).

Εικόνα 15^η: Α' Τάγμα, Άνοιξη του 1949 στον 1^ο Λόχο, αριστερά διακρίνεται ο Μ. Θεοδωράκης^().*

Εικόνα 16^η: Α' Τάγμα την ίδια χρονιά, στο κέντρο ο Γρ. Μπιθικότσης και δεξιά ο λοχίας του λόχου Β. Κουρόπουλος^().*

Εικόνα 17^η: Εικόνα από το οδοντιατρείο που λειτουργούσε στο Α'ΕΤΟ.

5.3 Α'ΕΤΟ η σημερινή εικόνα του στρατοπέδου (φωτογραφικό υλικό).

Εικόνα 18^η: Το ανακαινισμένο θέατρο στο Α'ΕΤΟ, που διαλύετε με την πάροδο του χρόνου ανεκμετάλλευτο.

Εικόνα 19^η: Το ανακαινισμένο θέατρο στο Α'ΕΤΟ, εσωτερική μεριά.

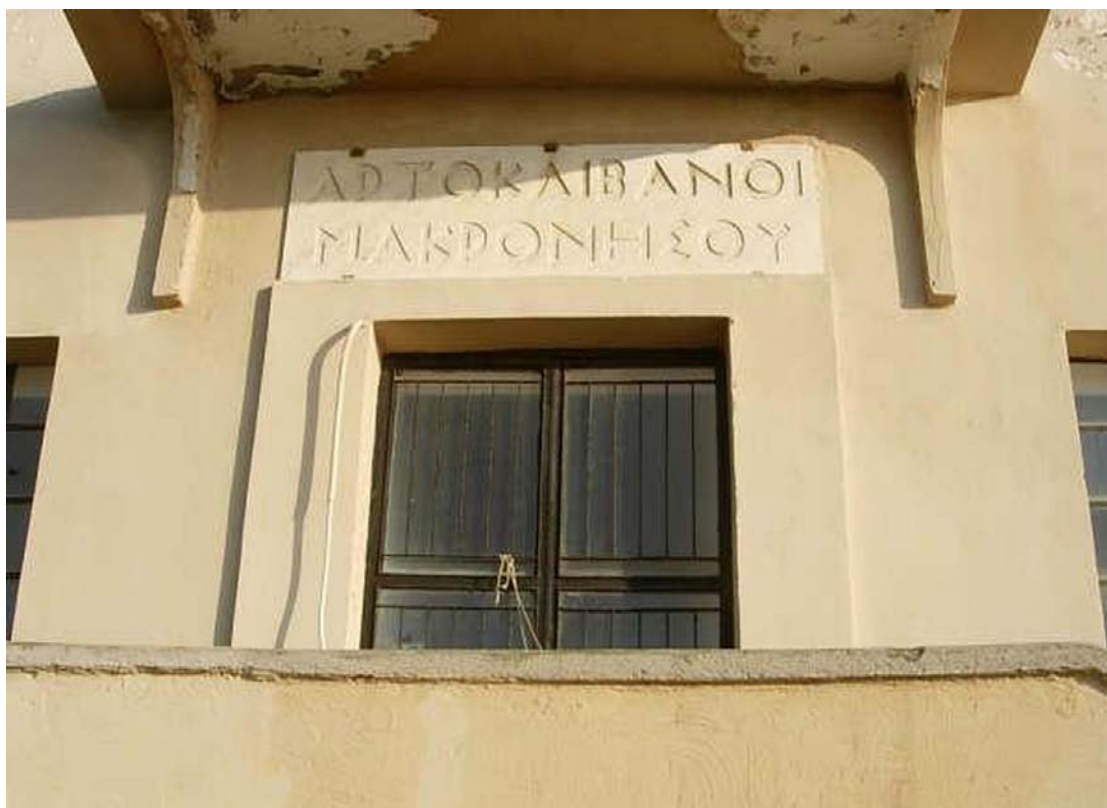
Εικόνα 20^η: Οι κερκίδες του θεάτρου.

Εικόνα 21^η: Οι Αρτοκλίβανοι στο Α'ΕΤΟ πριν την ανακαίνισή τους.

Εικόνα 22^η: Οι ανακαινισμένοι και αχρησιμοποίητοι Αρτοκλίβανοι στο Α'ΕΤΟ.

Εικόνα 23^η: Αρτοκλίβανοι, η κεντρική είσοδος.

Εικόνα 24^η: Τα απομεινάρια του «ελληνοχριστιανικού πολιτισμού» στο Α'ΕΤΟ. Ο Άγιος Αντώνιος, που πείρε το όνομά της από τον διοικητή του Α'ΕΤΟ Αντώνιο Βασιλόπουλο.

Εικόνα 25^η: Το ιερό της εκκλησίας στο πίσω μέρος της.

Εικόνα 26^η: Η αψίδα στο Α'ΕΤΟ πάνω από το λιμάνι.

Εικόνα 27^η: Τα περιστύλια του γηπέδου στο Α'ΕΤΟ, κάτω από το διοικητήριο. Πίσω διακρίνεται το θέατρο.

Εικόνα 28^η: Άλλη εικόνα του γηπέδου στο Α'ΕΤΟ, εκεί που υπήρχαν οι σκηνές.

Εικόνα 29^η: Η σημερινή εικόνα του νησιού στο Α'ΕΤΟ, σκουπίδια διασκορπισμένα παντού.

***Εικόνα 30^η:** Ο πρόσφατα ανακαινισμένος δρόμος του νησιού στο Α'ΕΤΟ, εγκαταλελειμμένα αυτοκίνητα στον κεντρικό δρόμο από κνηηγούς και κτηνοτρόφους.*

***Εικόνα 31^η:** Σε όλο το νησί και κοντά από τις παραλίες αντικρίζουμε παλιά και σκουριασμένα αυτοκίνητα που ούτε τα ζώα που υπάρχουν εκεί δεν τα πλησιάζουν.*

Εικόνα 32^η: Κατάλυμα κυνηγών που κτίστηκε από τον κυνηγετικό σύλλογο του Λαυρίου το 1979, δεξιά στον κεντρικό δρόμο του Α'ΕΤΟ.

Εικόνα 33^η: Άλλη αυθαίρετη κατασκευή αριστερά του δρόμου στο Α'ΕΤΟ. Διακρίνεται η δεξαμενή νερού η οποία συλλέγει νερό από τις υδρορροές τον χειμώνα.

Εικόνα 34^η: Ψηφιδωτό δάπεδο με βότσαλα στο Α'ΕΤΟ το οποίο σώζετε μέχρι σήμερα.

Εικόνα 35^η: Άλλη εικόνα του πανέμορφου αυτού δαπέδου.

5.4 Αποτύπωση του παρασκευαστηρίου λεμονάδας, στο Α'ΕΤΟ.

Εικόνα 36^η: Το κτίριο που αποτυπώθηκε. Το οποίο ήταν ένα εργοστάσιο παραγωγής λεμονάδων.

Εικόνα 37^η: Η αριστερή πλευρά στο εσωτερικό του παρασκευαστηρίου στην οποία ανεβαίνεις στο δεύτερο πάτωμα.

Εικόνα 38^η: Η δεξιά εσωτερική πλευρά του παρασκευαστηρίου. Εσωτερικά διακρίνεται το γκρεμισμένο πλέον πατάρι που υπήρχε.

Εικόνα 39^η: Το τσιμεντένιο αυτό τραπέζι αποτελούσε τον μηχανισμό του εργοστασίου.

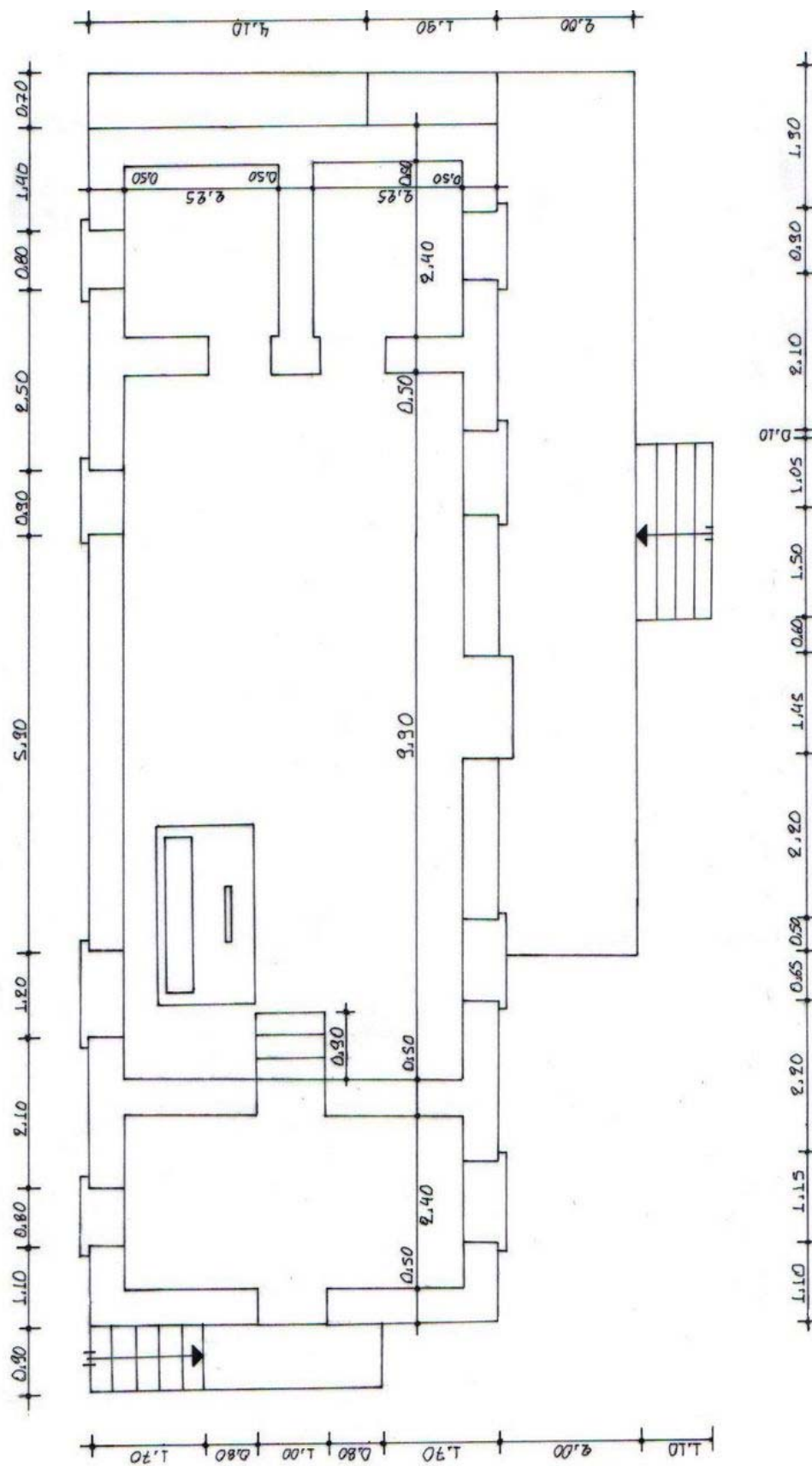

Εικόνα 40^η: Αποτύπωση του κτιρίου. Μετρήσεις διαστάσεων με μετροταινία.

Εικόνα 41^η: Κατασκευή σκαριφημάτων και των τεσσάρων πλευρών του κτιρίου.

КАРТОУШ
1/75

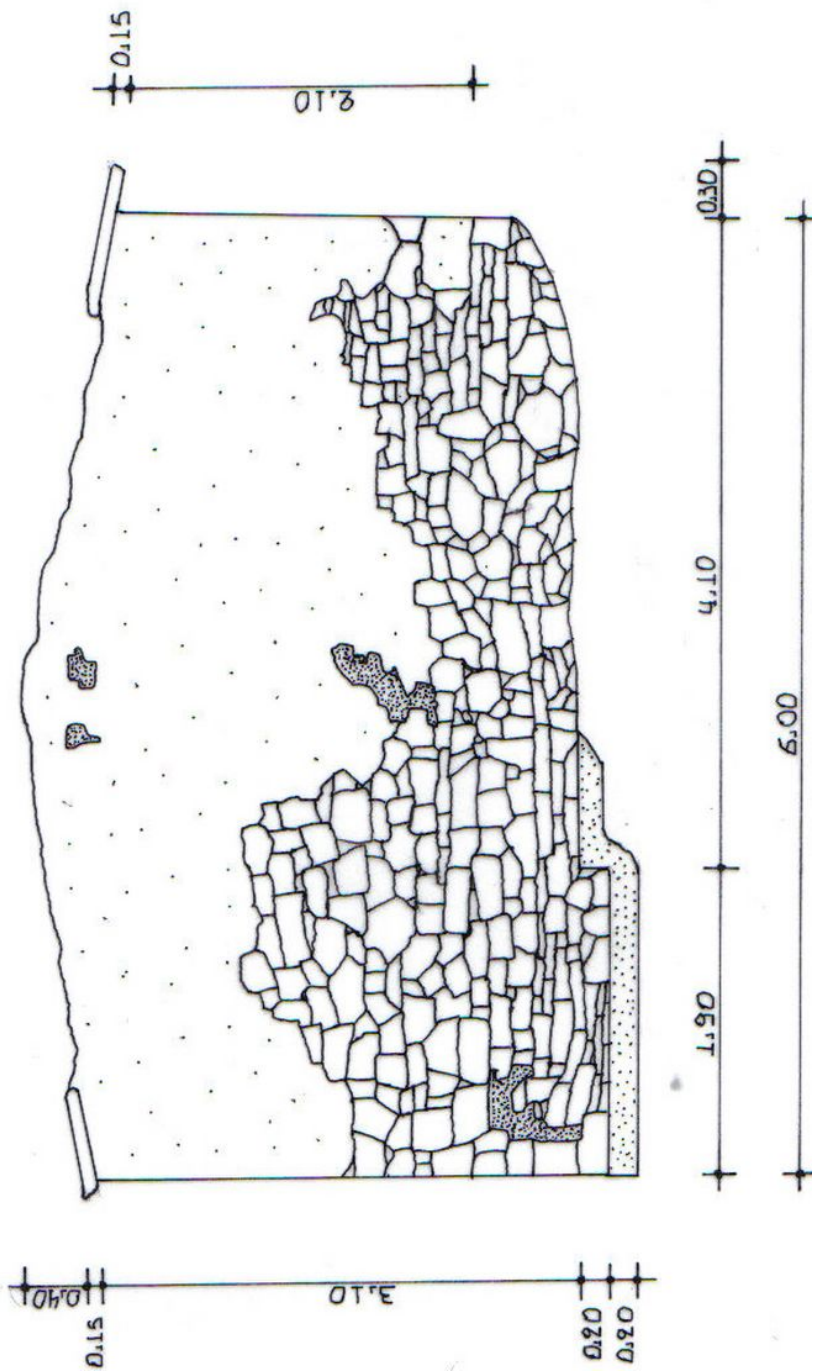
Εικόνα 43η: Πρόσοξη Κτιρίου.

Εικόνα 45η: Πλάγια Δεξιά Όψη Κτιρίου.

ΠΛΑΣΙΑ Δ. ΟΥΧ

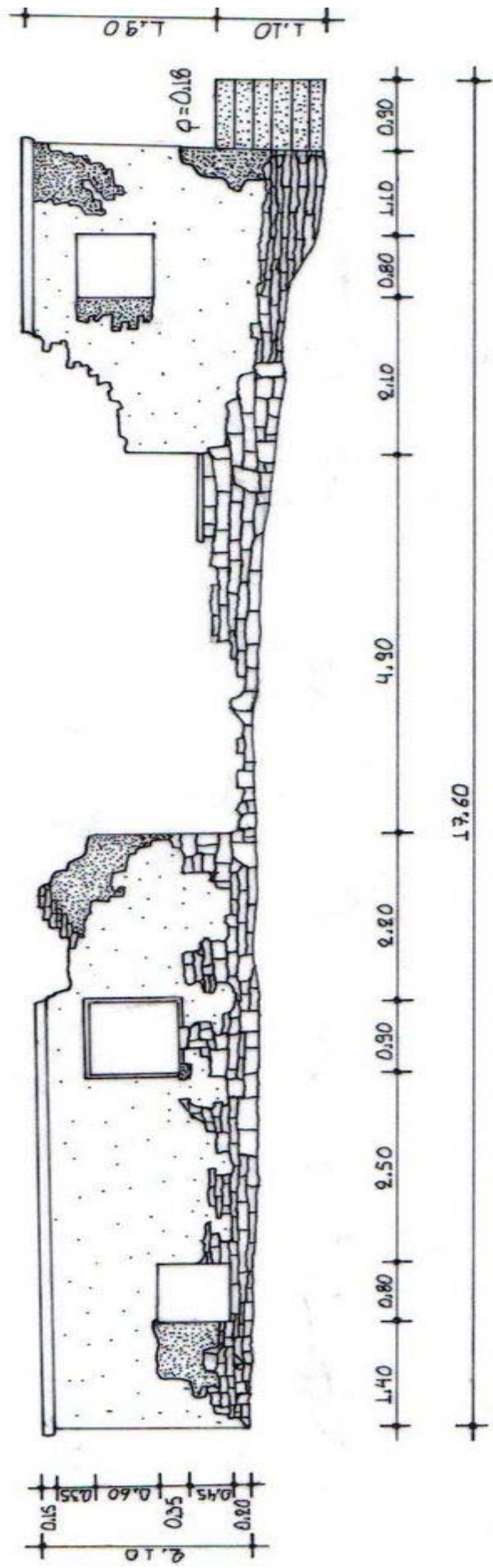
1/50

Εικόνα 47η: Πίσω Όψη Κτιρίου.

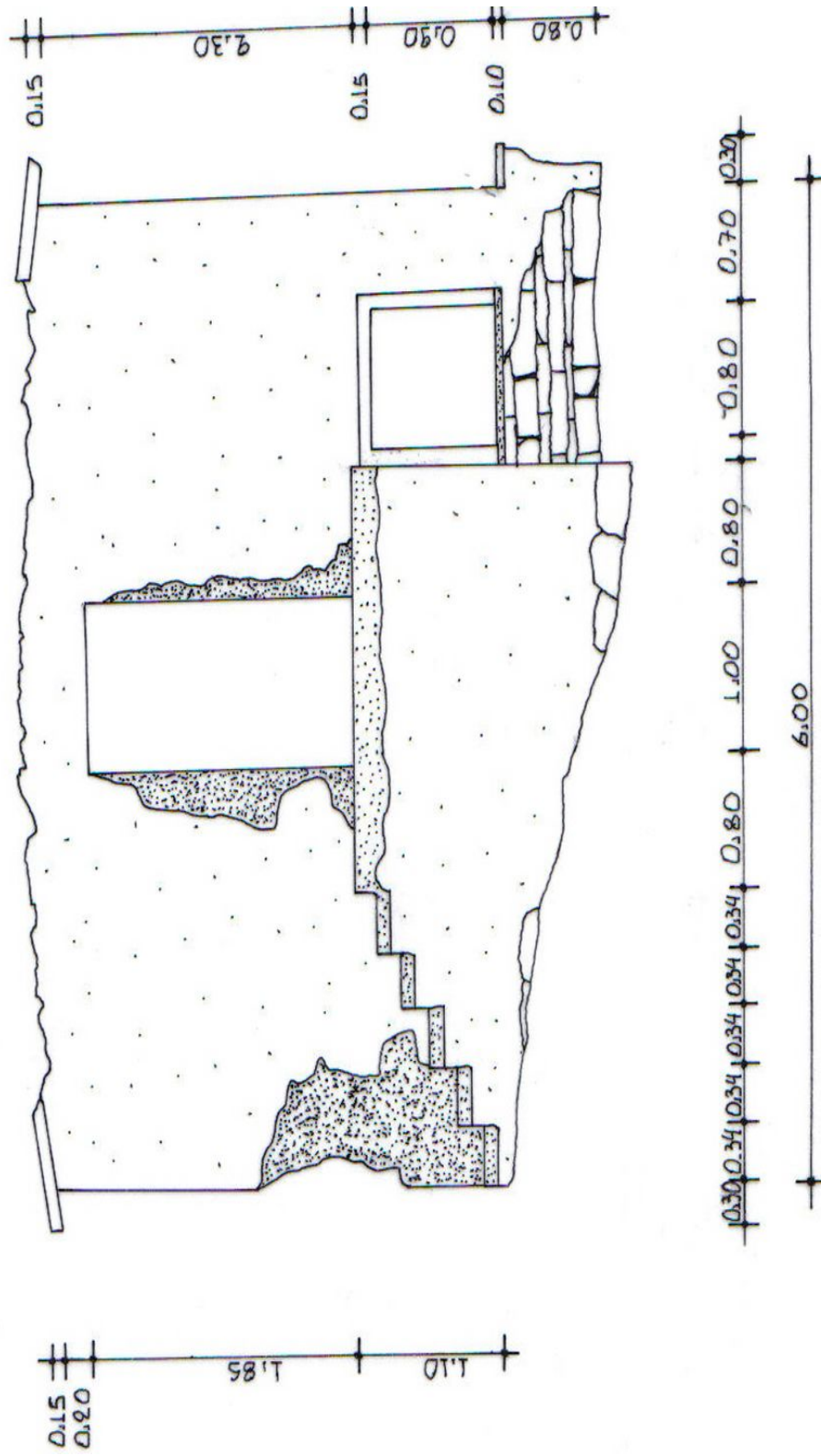
ΠΙΣΤΟ ΟΨΗ
 1/75

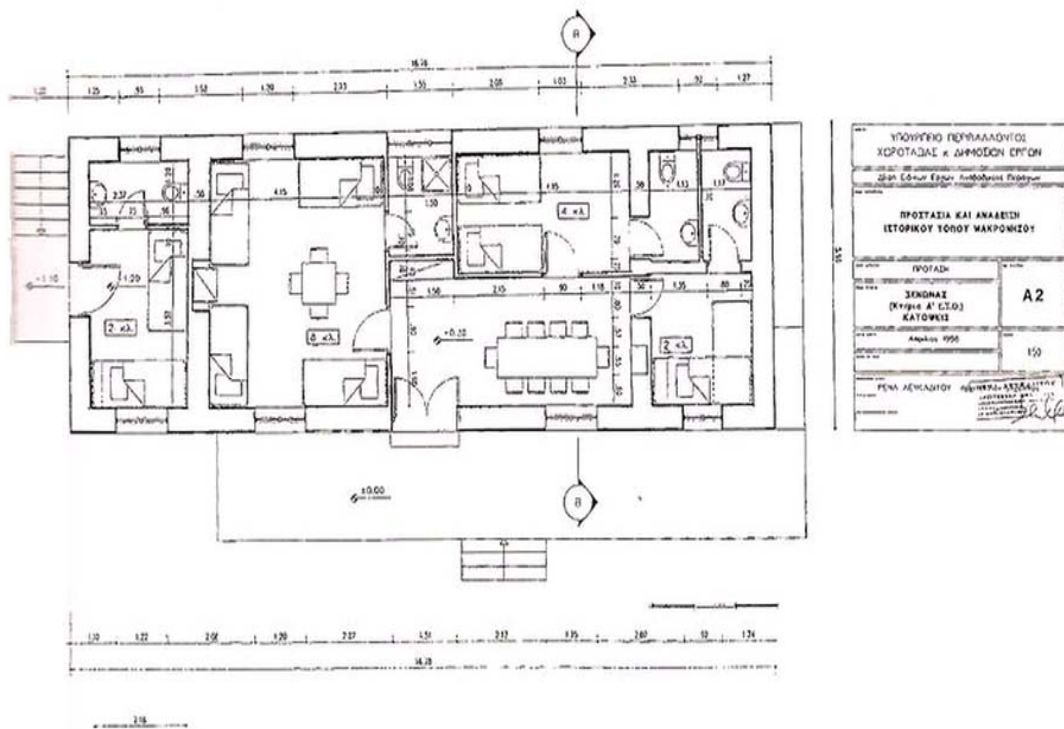

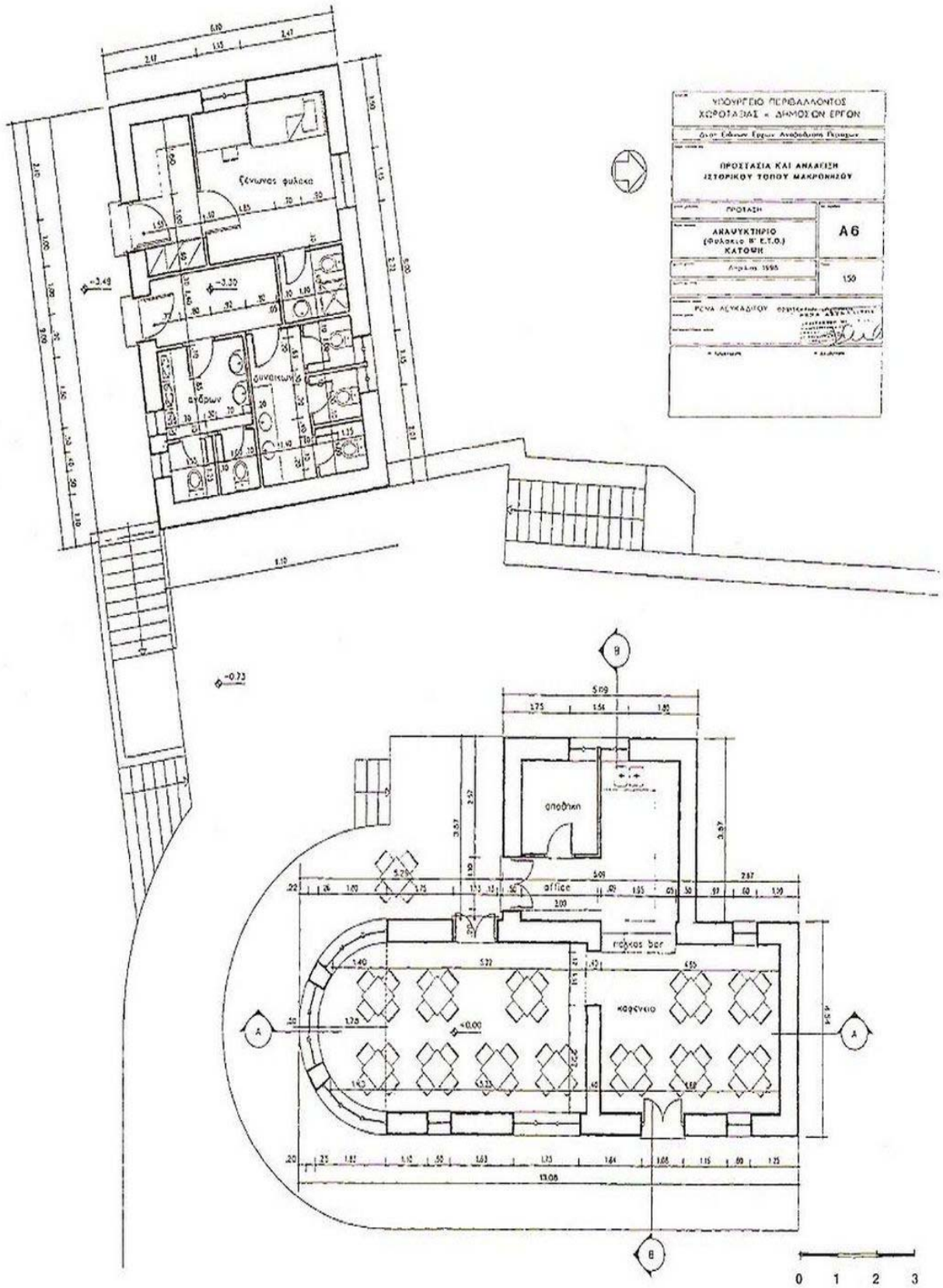
Εικόνα 49η: Πλάγια Αριστερή Όψη Κτιρίου.

ΠΛΑΓΙΑ Ρ. ΟΥΗ
1/50

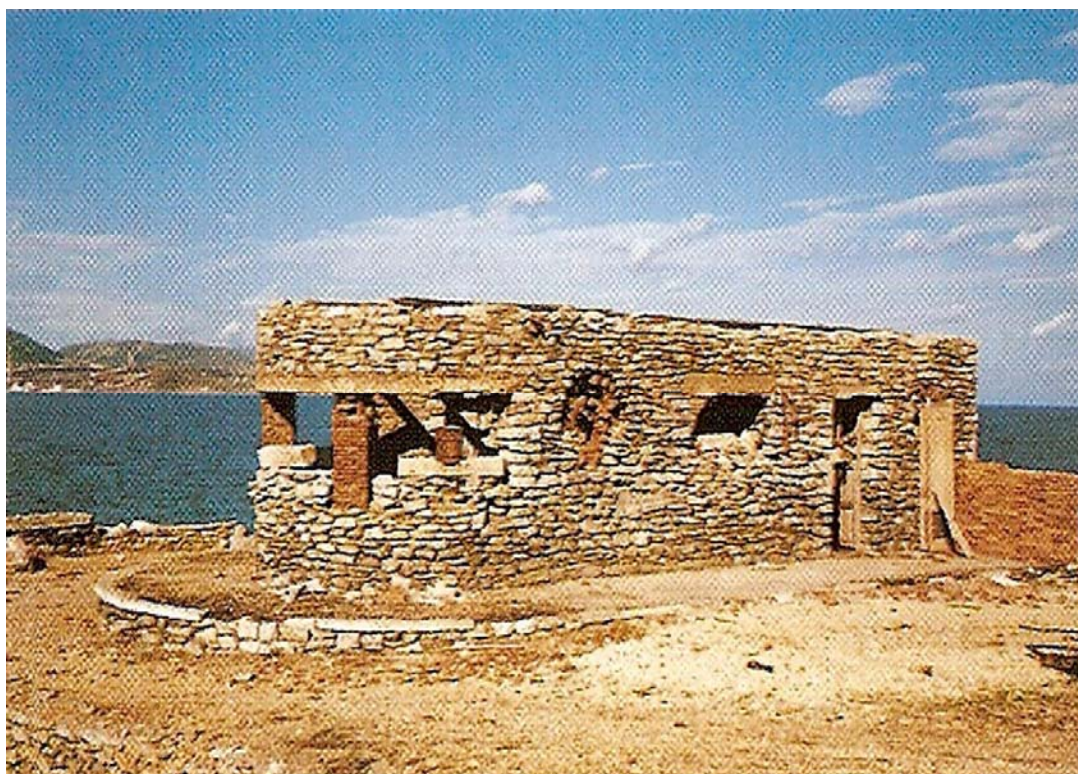

Εικόνα 51^η: Αρχιτεκτονική Κάτοψη αναψυκτηρίου. Μελέτη αποκατάστασης και λειτουργία ως Ξενώνας (ΥΠΕΧΩΔΕ Απρίλιος 1996).

Εικόνα 52^η: Κτίριο Τελωνείου στο Β'ΕΤΟ. Μελέτη Αποκατάστασης του κτιρίου και μετατροπής του σε καφενείο – αναψυκτήριο (ΥΠΕΧΩΔΕ Απρίλιος 1996).

Εικόνα 53^η: Κτίριο Τελωνείου στο Β'ΕΤΟ.

Εικόνα 54^η: Εικόνα ερειπωμένου κτίσματος Νότια προς το Γ'ΕΤΟ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΑ ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΥ

6.1 Προτάσεις οργάνωσης του χώρου της Μακρονήσου και ένταξή της στον ευρύτερο χώρο.

Ως πρωταρχική σκέψη και θεωρία είναι το πώς το νησί της Μακρονήσου θα ενταχθεί στην Ελληνική μας κοινωνία και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Αυτό θα μπορούσε να συμβεί με την δημιουργία ενός διεθνούς κέντρου πολιτικού προβληματισμού. Προτείνονται λοιπόν τα εξής:

- Την ένταξη της Μακρονήσου στο πλέγμα όλων των συναφών εξ αυτών, ιστορικών τόπων και η δημιουργία ενός διεθνούς κέντρου πληροφόρησης των πολιτών και μελέτης, των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων.
- Η δημιουργία ενός ιστορικού πολιτιστικού πάρκου υπερτοπικού χαρακτήρα, που θα είναι ανοικτό προς το κοινό όλο το χρόνο.
- Η ένταξη της Μακρονήσου στο πλέγμα, όχι μόνο στον παγκόσμιο ιστό, αλλά και των συναφών τόπων του Ν. Αττικής σε άμεση σύνδεση με το Λαύριο και την Κέα, κάτι που γίνεται μία φορά τον χρόνο σε εκδηλώσεις της ΠΕΚΑΜ.
- Η ανάδειξη της περιοχής όλων των στρατοπέδων με σήμανση των ιστορικών σημείων και μουσείο.
- Η αξιοποίηση και των τεσσάρων θεάτρων για εκδηλώσεις και παραστάσεις που θα μπορούσαν να λάβει μέρος και οι νεολαία σε διάφορα φεστιβάλ, όπως για παράδειγμα το φεστιβάλ θεάτρου που σήμερα γίνεται σε μεγαλουπόλεις.
- Η ανάδειξη όλων των αρχαιολογικών χώρων για μελέτη και έρευνα
- Η αποκατάσταση επιλεγμένων κτιρίων για στέγαση φοιτητικών θεατρικών και άλλες εκδηλώσεις - δραστηριότητες, ομάδων έρευνας και η οργάνωση όλου του ελεύθερου χώρου στο νησί, σε πάρκο οικολογικού χαρακτήρα και όχι σκουπιδότοπου.

6.2 Χωροθέτηση των χρήσεων και των δραστηριοτήτων, συμβατών με τον Ιστορικό Τόπο και τις ιδιομορφίες του φυσικού του τοπίου.

Ως δραστηριότητες καταρχήν θεωρούνται συμβατές οι Πολιτιστικές, οι Εκπαιδευτικές και ερευνητικές, οι μελισσοκομία, οι δραστηριότητες για την οικολογική αποκατάσταση και την προστασία του νησιού αυτού και δραστηριότητες όπως οι κατασκηνώσεις. Ποιο αναλυτικά:

α) Στις Πολιτιστικές δραστηριότητες, προτείνεται η αξιοποίηση των υφιστάμενων θεατρικών χώρων που υπάρχουν τέσσερα σε όλο το νησί, ώστε να μπορούν να δεχθούν ένα ευρύ φάσμα πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

β) Στις εκπαιδευτικές και ερευνητικές δραστηριότητες, προτείνεται η αξιοποίηση και η επανάχρηση υφιστάμενων κτιρίων, ώστε να δέχονται, κυρίως κατά τους θερινούς μήνες, δραστηριότητες της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών, της Σχολής Θεάτρου και των Σχολών Αρχιτεκτονικής για τη συντήρηση και αποκατάσταση των μνημείων. Ακόμη είναι δυνατόν να διερευνηθεί και η χωροθέτηση άλλων ερευνητικών δραστηριοτήτων, όπως εγκαταστάσεις έρευνας πανεπιστημιακού επιπέδου όπως για παράδειγμα το κέντρο έρευνας της σεισμολογίας, της μετεωρολογίας και άλλα.

γ) Στην μελισσοκομία, χωρίς όμως την κτιριακή τους υποστήριξη, θα μπορούσαν να αναπτυχθούν στην κορυφογραμμή του νησιού.

δ) Δραστηριότητες για την οικολογική αποκατάσταση και την προστασία αυτού του νησιού. Θεωρείται ότι η διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος και της οικολογικής ισορροπίας της Μακρονήσου πρέπει πάση θυσία να επιτευχθεί προς όφελος της μελλοντικά πυκνοδομημένης Ανατολικής Αττικής, μια και θα αποτελέσει ίσως τον μεγαλύτερο αδόμητο χώρο σε όλη την Αττική. Στο πλαίσιο αυτό υπάρχει ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης των οικοσυστημάτων του νησιού και ιδιαίτερα εκείνων της ανατολικής πλευράς του. Υπάρχουν σκέψεις για αναφύτευση ορισμένων τμημάτων του, για οικολογικές καλλιέργειες κ.α., που χρειάζονται όμως, συστηματικότερη προσέγγιση για να αναπτυχθούν. Θα ήταν επίσης δυνατόν να εγκατασταθούν ερευνητικές δραστηριότητες για θέματα χλωρίδας, πανίδας και υπεδάφους,

συνδεδεμένες με κέντρα εθνικού ή περιφερειακού επιπέδου, όπως το τεχνολογικό πάρκο του Λαυρίου, το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ) και άλλα.

ε) Επίσης, μπορούν να δημιουργηθούν και άλλου είδους δραστηριότητες όπως για παράδειγμα η δημιουργία παιδικών κατασκηνώσεων και καταλυμάτων.

6.3 Αποφυγή χωροθέτησης μη συμβατών δραστηριοτήτων.

Δραστηριότητες που δεν είναι συμβατές λόγω της χωροθέτησης του νησιού είναι:

α) Οι τουριστικές δραστηριότητες, καθώς και εκείνες που είναι δυνατόν να τις προσελκύσουν.

β) Οποιοσδήποτε δραστηριότητες είναι δυνατόν να προσελκύσουν αυθαίρετη δόμηση, διανοίξεις δρόμων και άλλου τέτοιου είδους παρεμβάσεις που σκοπό έχουν την ιδιοκατοίκηση.

γ) Δόμηση και γενικά δημιουργία νέων κατασκευών. Για την εγκατάσταση νέων δραστηριοτήτων επιτρέπεται μόνο η επανάχρηση του υφιστάμενου κτιριακού αυτού αποθέματος του νησιού.

δ) Κατοικία είτε κύρια είναι είτε παραθεριστική, βιομηχανία και βιοτεχνία, εμπόριο, αποθήκες κ.λπ.

ε) Η λατόμευση, η κτηνοτροφία που είναι η σημερινή εικόνα του νησιού όπως και το κυνήγι, ιχθυοκαλλιέργειες, καλλιέργειες.

στ) Η κυκλοφορία στο νησί παντός είδους οχημάτων εκτός οικολογικών μεταφορικών μέσων όπως εκείνων των ποδηλάτων.

Τί θα γίνει τελικά με αυτό το νησί της Μακρονήσου, δεν είναι γνωστό, μα όμως επισημαίνεται ότι είναι ντροπή, για την ίδια μας τη χώρα, ένας κηρυγμένος Ιστορικός Τόπος, με ειδικά Προεδρικά Διατάγματα που αναφέρθηκαν περί χρήσεων γης, να παραμένει έρμαιο κάθε τυχοδιωκτισμού και συγχρόνως να ψηφίζονται και νέοι Νόμοι, όπως για παράδειγμα ο 3028/2002 «για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», όπου το άρθρο 3, που αναφέρεται στην διατήρηση και την αποτροπή της καταστροφής, της αλλοίωσης και κάθε είδους βλάβης των αρχαιολογικών και ιστορικών αυτών τόπων, προβλέπει και ότι: «Η προστασία των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων, περιλαμβάνεται στους στόχους οποιουδήποτε επιπέδου χωροταξικού, αναπτυξιακού και πολεοδομικού σχεδιασμού...». Δυστυχώς η προσπάθεια αξιοποίησης και συντήρησης του νησιού αυτού σταμάτησαν δίχως λόγο από τις εκάστοτε κυβερνήσεις του τόπου μας.

Ας ελπίσουμε τα επόμενα χρόνια που θα έρθουν, οι κυβερνήσεις επιτέλους να κάνουν όπως οφείλουν, ένα βήμα προς την πολιτιστική κληρονομιά μας, όχι μόνο για το νησί της Μακρονήσου, αλλά και όλων των άλλων αρχαιολογικών χώρων και μνημείων, που χάνονται με την πάροδο του χρόνου ξεχασμένα και αυτά με παρόμοια Προεδρικά Διατάγματα, που μαζί με αυτά χάνετε η Ελλάδα κι η ιστορία της.

Το παρακάτω τμήμα, είναι από την ομιλία της Μελίνας Μερκούρη που δίνει ένα μήνυμα αισιοδοξίας για το μέλλον του νησιού, της Μακρονήσου:

«Η Ελλάδα αν ξέρει κάτι, ξέρει να ζει. Παρ' όλες τις καταστροφές, παρ' όλες τις κατακτήσεις, παρ' όλες τις κυβερνήσεις, η Ελλάδα ξαναβγαίνει ανέπαφη. Σχεδόν Πληγωμένη λιγάκι αλλά ανέπαφη. Ζήτω η Μακρόνησος. Όλοι μαζί να κάνουμε το όνειρο πραγματικότητα».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ^(*)

Τρίκερι (σελ.41): Το Τρίκερι είναι ένα νησάκι το οποίο βρίσκεται στον κόλπο του Βόλου.

Φωτογραφίες (σελ.40-42): Οι φωτογραφίες των γυναικών στις σελίδες αυτές προέρχονται από το φωτογραφικό λεύκωμα «Γυναίκες εξόριστες στα στρατόπεδα του Εμφυλίου», του Συλλόγου Πολιτικών Εξόριστων Γυναικών (Εκδόσεις Καστανιώτη).

Το κολαστήριο της Μακρονήσου (σελ.47): Ομιλία από τον Μ. Σταθόπουλο, Καθηγητή Πανεπιστημίου, π. Πρύτανη.

«εν πλήρη άγνοια των πολιτικών κομμάτων» (σελ.52): Εφημερίδα: Βήμα, 7 Ιανουαρίου του 1950.

...οι κυβερνητικές κρίσεις κρατούν συνήθως αρκετά (σελ.52): Εφημερίδα: Μάχη, 8 Ιανουαρίου του 1950.

«συντελούμενον εν Μακρονήσω έργον» (σελ.53): ...Σύμφωνα με το «εγκλητήριο» του Βασιλικού Επιτρόπου, οι δύο υπεύθυνοι της εφημερίδας, δημοσίευσαν σχόλιο με τον τίτλο "Γυμνοί, πεινασμένοι, άρρωστοι οι εξόριστοι" οι οποίοι δέχονται το έργο του στρατού στην Μακρόνησο, διεγείροντας την διχόνοια στους πολίτες και κλονίζοντας την εμπιστοσύνη αυτών προς τις ένοπλες δυνάμεις της χώρας (εφημερίδα Μάχη, 15 Ιανουαρίου του 1950).

Φωτογραφίες (σελ.60-61): εκτός των απλών πολιτών στην Μακρόνησο ήταν και γνωστοί ποιητές και τραγουδιστές όπως οι φωτογραφίες του Μ. Θεοδωράκη και του Γρ. Μπιθικώτση, που λήφθηκαν από το βιβλίο του Ν. Μάργαρη "Ιστορία της Μακρονήσου".

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Διαφωνίδης Κ., Γρηγοράκου Μάρθα, Λευκαδίτου - Παπαντωνίου, Μακρόνησος - Ιστορικός Πολιτιστικός Τόπος, Αθήνα 1994.
- 2) Αιγαίο: Αρχιπέλαγος Μαρτυριών, Αθήνα 2004.
- 3) "Ιστορικό τοπίο και ιστορική μνήμη. Το παράδειγμα της Μακρονήσου" (Εκδόσεις Φιλίστωρ, Αθήνα 2000). Πρακτικά επιστημονικής συνάντησης που πραγματοποιήθηκε στις 6 και 7 Μαρτίου 1998 στην Αθήνα. Περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τις εξής ενότητες: Ιστορικές προσεγγίσεις και αρχειακές αναφορές, Τεκμήρια για τη Μακρόνησο σε ξένα αρχεία, Η Μακρόνησος στη λογοτεχνία, η λειτουργία του στρατοπέδου και η εμπειρία του βασανισμού.
- 4) Φίλιππος Ηλιού "Η μνήμη της ιστορίας και η αμνησία των εθνών" (περ. Ο Πολίτης 125/1994, σ. 33-37). Τα προβλήματα που θέτει η ιστοριογραφική προσέγγιση του φαινομένου της Μακρονήσου.
- 5) Στρατής Μπουρνάζος "Ο αναμορφωτικός λόγος των νικητών στη Μακρόνησο: Η ένταξη του Εμφυλίου στην προαιώνια ιστορία της φυλής, ο "διηθητός ιός" του κομμουνισμού και ο ρόλος της "αναμόρφωσης" ("Το Εμφύλιο Δράμα", περ. Δοκιμές 6/1997, σ. 101-133). Ο "αναμορφωτικός" λόγος της Μακρονήσου ως μια συμπυκνωμένη, ακραία, αλλά και εφαρμοσμένη, εκδοχή του αντικομμουνιστικού λόγου της μεταπολεμικής περιόδου.
- 6) Νίκος Μάργαρης "Ιστορία της Μακρονήσου" (τόμος Α' και Β', Αθήνα 1966). Κλασική ιστορία της Μακρονήσου βασισμένη κατά κύριο λόγο στην παράθεση μαρτυριών.
- 7) Ζοάννου – Σαρρή "Η αλήθεια για τη Μακρόνησο" (Αθήναι, Μάρτιος 1950). Η εκδοχή δύο "ανανηψάντων" οπλιτών του Β'ΕΤΟ για τη Μακρόνησο με θερμό προλογικό σημείωμα του Στρατή Μυριβήλη.
- 8) Εφημερίδες (1945 – 1952) «Βήμα», «Μάχη», «Σκαπανεύς» (Μακρονήσου).
- 9) Π. Καλλιδώνη, Μακρόνησος.